

«Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ Ο
ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ»

της

ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Οικονομικό
Δίκαιο**

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

2015

Υποβληθείσα στη Σχολή Νομικής και Κοινωνικών Επιστημών

σε μερική εκπλήρωση
των απαιτήσεων για την απόκτηση
του Πτυχίου του

LLM

«Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ Ο
ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ»

Διπλωματική Εργασία Διεθνές & Ευρωπαϊκό Οικονομικό Δίκαιο

Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Γεώργιος Δημητριάδης

Κοσμήτορας/Διευθυντής Προγράμματος
Καθηγητής Αντώνης Μανιτάκης

Αφιερώνεται

στους γονείς

και τον αδελφό μου

Ευχαριστίες

Η παρούσα Πτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών "Διεθνές και Ευρωπαϊκό Οικονομικό Δίκαιο", του Τμήματος Νομικής και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Νεάπολης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, καταρχήν, τον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρ. Γεώργιο Δημητριάδη, λέκτορα Νομικής του Πανεπιστημίου Νεάπολης για την πολύτιμη βοήθεια και στήριξη του στα πλαίσια εκπόνησης της παρούσας εργασίας, χωρίς την οποία δεν θα ήταν εφικτή η ολοκλήρωση της.

Την οικογένεια μου, στην οποία αφιερώνω αυτή την εργασία για την αμέριστη και πολύτιμη, υλική και ηθική συμπαράσταση τους καθ όλη την διάρκεια των σπουδών μου, η οποία ήταν αυτή που με ώθησε στο να κάνω τους στόχους και τα όνειρά μου πραγματικότητα .

Τέλος, σε όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, που συνέβαλαν στην απόκτηση του τίτλου αυτού.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΑΑ	Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού
ΕΔΑ	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκός Κανονισμός
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΑ	Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού
Ν.	Νόμος
ΣΛΕΕ	Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία, έχει σαν σκοπό να μελετήσει την πολιτική ανταγωνισμού τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε εθνικό επίπεδο ειδικότερα δε στην Κύπρο καθώς επίσης τον ρόλο και τις αρμοδιότητες της κυπριακής Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Η πολιτική ανταγωνισμού προωθεί τις επιχειρήσεις να επιδιώκουν την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική αποτελεσματικότητα με την ταυτόχρονη δημιουργία ενός ευνοϊκού κλίματος προς την καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο. Αυτό δημιουργεί θετικά αποτελέσματα για τις επιχειρήσεις, την οικονομία γενικότερα και κατ' επέκταση τους καταναλωτές, οι οποίοι μπορούν να απολαμβάνουν καλύτερης ποιότητας αγαθά και υπηρεσίες σε ανταγωνιστικές τιμές.

Αρχικά γίνεται μια αναφορά στην εξέλιξη του ανταγωνισμού και την πολιτική ανταγωνισμού σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο με έμφαση στην εισαγωγή καινοτόμων μεταρρυθμίσεων για εκσυγχρονισμό του Δικαίου του Ανταγωνισμού.

Ακολούθως στο πρώτο κεφάλαιο οριοθετείται η έννοια του ανταγωνισμού και της οικονομικής ελευθερίας, έννοιας άρρηκτα συνδεδεμένης με το δίκαιο του ανταγωνισμού, γίνεται αναφορά στην πολιτική ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μια συνοπτική ανάλυση των τεσσάρων βασικών τομέων αυτής της πολιτικής (συμπράξεις, μονοπώλια, συγκεντρώσεις, κρατικές ενισχύσεις) με παράλληλη αναφορά στην σχετική νομολογία των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων και αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε θέματα που σχετίζονται με τους πιο πάνω τομείς.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί η πολιτική του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης με συνοπτική αναφορά στα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο ρόλο που διαδραματίζουν σε σχέση με την πολιτική ανταγωνισμού.

Εν συνεχεία το τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζει αναλυτικά το θεσμό της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού στην Κύπρο, τους στόχους αυτής, το ρόλο και τις αρμοδιότητες της σε θέματα ανταγωνισμού στην ευρύτερη κυπριακή αγορά

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο Κανονισμός 1/2003 όπου και γίνεται μία προσπάθεια ανάλυσης των σημαντικών αλλαγών που έχει επιφέρει στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού σε σχέση με το προϋπάρχον νομικό πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικαίου του Ανταγωνισμού και στο ρόλο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού.

ABSTRACT

This thesis, aims to study the Competition Policy, both at European and national level, the role and the responsibilities of the Competition Committee particularly in Cyprus.

Competition policy promotes businesses to seek competitiveness and economic efficiency with the simultaneous creation of a climate conducive to innovation and technological progress and this have a positive impact on business, the economy in general and consequently consumers, who have access to a better quality goods and services at competitive prices.

The first chapter of the thesis defines the terms of competition and economic freedom that is inextricably linked to competition law. Furthermore, it includes a general reference to the European Union competition policy and a brief analysis of the four key areas of this policy (cartels, monopolies, concentrations, state aid) while referring to relevant law cases of European Courts and European Commission decisions on relevant matters to the above.

The second chapter refers to the legal framework within competition policy of the European Union functions and provides a brief reference to the bodies of the European Union and their role in relation to the competition policy.

The third chapter focuses on the Competition Commission in Cyprus, its objectives, role and responsibilities in the wider market in Cyprus.

The fourth chapter takes in consideration the European Regulation 1/2003 providing an analysis of the major changes that have occurred relevant to the competition law. Moreover, a reference is made to the pre-existing legal framework of European competition law and the role of the European Competition Network.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ABSTRACT	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	15
1.1 Προσδιορισμός της έννοιας του ανταγωνισμού	15
1.2 Προστασία της οικονομικής ελευθερίας	18
1.3 Πολιτική ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	19
1.3.1 Συμπράξεις	22
1.3.2 Μονοπώλια	27
1.3.3 Συγκεντρώσεις.....	30
1.3.4 Κρατικές ενισχύσεις	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	35
2.1 Γενικά.....	35
2.2 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	35
2.3 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο	36
2.4 Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	37
2.5 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή	38
2.6 Τα Δικαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	41
2.7 Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα	43
2.8 Το Ελεγκτικό Συνέδριο	43
2.9 Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ.....	45
3.1 Η Επιτροπή Ανταγωνισμού.....	45
3.2 Ο ρόλος της Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού	46
3.3 Αρμοδιότητες της Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού	48
3.3.1 Εξέταση των παραβάσεων των άρθρων 3 και 6 του Ν.13(Ι)/2008	51
3.3.1.1 Εξαιρέσεις των συμπράξεων κατά κατηγορία (block exemption).....	51
3.3.1.2 Καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης	52
3.3.1.3 Καταχρηστική εκμετάλλευση σχέσης οικονομικής εξάρτησης.....	53
3.3.2 Εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ	54

3.3.3 Επιβολή προστίμων– Άλλα μέτρα συμμόρφωσης	55
3.3.4 Λήψη προσωρινών μέτρων	55
3.3.5 Ανακοινώσεις - Γνωμοδοτήσεις	55
3.3.6 Καθορισμός κριτηρίων για εξέταση καταγγελιών κατά προτεραιότητα	56
3.3.7 Συνεργασία με άλλες αρχές	56
3.3.8 Ανάληψη δεσμεύσεων	57
3.3.9 Εξουσίες της Επιτροπής προς συλλογή πληροφοριών, λήψη δηλώσεων και έρευνα .	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1/2003 ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ	59
4.1 Γενικά.....	59
4.2 Κατάργηση γνωστοποίησης και πιστοποίησης περιοριστικών συμφωνιών	61
4.3 Ενίσχυση του ρόλου των εθνικών αρχών ανταγωνισμού και των εθνικών δικαστηρίων	62
4.4 Η στενή συνεργασία της επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού με τη δημιουργία ευρωπαϊκού δικτύου ανταγωνισμού	63
4.4.1 Κάθετη συνεργασία.....	65
4.4.2 Οριζόντια συνεργασία.....	65
4.5 Η ενίσχυση των εξουσιών της ευρωπαϊκής επιτροπής στο πλαίσιο εφαρμογής των άρθρων 102 και 102 της ΣΛΕΕ.....	67
4.6 Διαφοροποιήσεις του νέου συστήματος	68
4.7 Κριτική αξιολόγηση Κανονισμού 1/2003	70
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

"Ανταγωνισμός και κέρδη: το ένα είναι πόλεμος το άλλο είναι λάφυρα".¹

Ο ανταγωνισμός υπήρξε από χιλιάδες χρόνια πριν, όρος ο οποίος χρησιμοποιείτο σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, πρωταγωνιστώντας όμως κυρίως στην οικονομία. Ο ανταγωνισμός συνιστά ίσως το μεγαλύτερο θαύμα της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς που αποδίδει σημαντικά οφέλη στην κοινωνία. Τα οφέλη του συστήματος της ελεύθερης αγοράς διαπιστώθηκαν με εξαιρετική ευκρίνεια και πνευματική διαύγεια ήδη από το 1976 στον *Πλούτο των Εθνών*² του Adam Smith.

Ο ελεύθερος και υγιής ανταγωνισμός αποτελεί βάση του οικονομικού συστήματος και η αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό συνιστά τόσο επιλογή όσο και υποχρέωση των Κρατών – Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήδη από την Συνθήκη της Ρώμης το 1957 οπότε και ενσωματώθηκε το πρώτο κεφάλαιο περί της προστασίας του ανταγωνισμού στη Συνθήκη συμβάλλοντας καταλυτικά στη δημιουργία της ελεύθερης εσωτερικής αγοράς.³ Ο ανταγωνισμός συνιστά το θεμέλιο της ανοικτής αγοράς, λόγω του ότι μειώνει καταρχήν τις τιμές, βελτιώνει την ποιότητα και διευρύνει σε μεγάλο βαθμό τις επιλογές των καταναλωτών. Στις μέρες μας, η έννοια του ανταγωνισμού είναι τόσο πλούσια και πολύπλευρη που μπορεί να θεωρηθεί το ευρωπαϊκό δίκαιο ανταγωνισμού ως ξεχωριστός κλάδος.

Η 1^η Μαΐου 2004 αποτελεί ημερομηνία ορόσημο για την εξέλιξη και τον εκσυγχρονισμό του ευρωπαϊκού δικαίου ανταγωνισμού. Επίσης, η ημερομηνία αυτή συνδέεται με τη διεύρυνση της μεγάλης ευρωπαϊκής οικογένειας με την είσοδο δέκα νέων κρατών-μελών. Κατά το έτος αυτό υιοθετήθηκε ο νέος Κανονισμός 1/2003 και το λεγόμενο «πακέτο εκσυγχρονισμού» του δικαίου του ανταγωνισμού. Οι πιο ουσιαστικές και πρωτογενείς αλλαγές έχουν γίνει με τον Κανονισμό 1/2003, ο οποίος

¹ Pierre-Joseph Praidhon, 1809-1865

² A. Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, London, Printed for W. Strahan and T. Cadell (1776).

³ "EU Competition Law and Policy, Developments & Priorities for EU Competition Policy", pp.9

αποτελεί την κορυφαία πράξη της προσπάθειας εκσυγχρονισμού του δικαίου του Ανταγωνισμού, με αποτελέσματα τα οποία έχουν τεράστιο αντίκτυπο σε όλο το φάσμα του ευρωπαϊκού δικαίου και κατ' επέκταση σε όλες τις εθνικές αρχές, οι οποίες έχουν αναλάβει ρητώς την αρμοδιότητα για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικαίου ανταγωνισμού. Ο Κανονισμός 1/2003 υιοθετήθηκε σε εθνικό επίπεδο από τα κράτη - μέλη της ΕΕ, τα οποία προσάρμοσαν τις εθνικές τους πολιτικές στα δεδομένα που προτάχθηκαν από τη νέα Ευρωπαϊκή Πολιτική Ανταγωνισμού.

Κεντρικής και καθοριστικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη, την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς και της ευημερίας των καταναλωτών, είναι η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ανταγωνισμού. Στο άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΛΕΕ), δίνεται το έναυσμα για τους στόχους της πολιτικής ανταγωνισμού της ΕΕ, η οποία έχει θεσπίσει νομοθεσία για να διασφαλίσει τον ελεύθερο ανταγωνισμό στην ευρωπαϊκή αγορά και την αρχή της «άκρως ανταγωνιστικής κοινωνικής οικονομίας της αγοράς.»

Η οικονομική κατάσταση που επικρατεί, απαιτεί τόσο εκ μέρους της Επιτροπής όσο και εκ μέρους των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού να μεριμνήσουν ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και τα προβλήματα στον ανταγωνισμό, γεγονός που απαιτεί υιοθέτηση νέων μέτρων και κατάρτιση νέων πολιτικών για βελτίωση του ανταγωνισμού και των ίσων όρων ανταγωνισμού εντός της Ευρωπαϊκής Επικράτειας.

Στην Κύπρο, το αρμόδιο κρατικό όργανο στο οποίο έχει ανατεθεί η αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διασφάλιση ενός υγιούς ανταγωνιστικού περιβάλλοντος είναι η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού. Ειδικότερα, ο περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμος, Ν. 13(I)/2008, ο οποίος τροποποιήθηκε με το Νόμο, Ν. 41(I)/2014 σε συνάρτηση περί Ελέγχου των Συγκεντρώσεων Επιχειρήσεων Νόμο Ν.83(I)/2014 θέτουν το πλαίσιο των κανόνων και αρχών που έχουν ως στόχο τη διατήρηση του ελεύθερου και υγιούς ανταγωνισμού στην κυπριακή αγορά. Έτσι, η Επιτροπή ορίζεται ως η αρμόδια αρχή ανταγωνισμού της Δημοκρατίας με την θέσπιση του Ν. 13(I)/2008 σύμφωνα και με τον Κανονισμό 1/2003 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με την εφαρμογή του Κανονισμού 1/2003 και των κανόνων ανταγωνισμού όπως αυτά προβλέπονται στα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ, καθιερώθηκε το σύστημα παράλληλων αρμοδιοτήτων, με το οποίο η Επιτροπή και εθνικές αρχές ανταγωνισμού των κρατών - μελών δύνανται να εφαρμόζουν τις διατάξεις αυτές. Με το νεοσύστατο «δίκτυο» των εθνικών αρχών ανταγωνισμού, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού (ΕΔΑ), οι εθνικές αρχές και η Επιτροπή συνεργάζονται για την προώθηση του ανταγωνισμού μέσω μιας διαδικασίας εξευρωπαϊσμού. Για την κυπριακή Επιτροπή Ανταγωνισμού αυτό αποτελεί γεγονός ιδιαίτερα ωφέλιμο, η οποία μέσα από την ενεργή συμμετοχή της στο ΕΔΑ μπορεί να αποκομίσει σημαντικά οφέλη και να βελτιώσει τον τρόπο δράσης της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

1.1 Προσδιορισμός της έννοιας του ανταγωνισμού

Κατά τα τελευταία έτη, ενισχύεται όλο και περισσότερο η πεποίθηση ότι οι αγορές μπορούν να λειτουργούν καλύτερα υπό συνθήκες ανταγωνισμού. Ειδικότερα, γίνεται δεκτό ότι υπό συνθήκες ανταγωνισμού, οι τιμές μειώνονται, η ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών βελτιώνεται και η έρευνα και ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών ενισχύονται, όπως άλλωστε και η παραγωγικότητα των επιχειρήσεων.⁴ Εν αντιθέσει αυτού, από που ακριβώς απορρέουν τα πλεονεκτήματα αυτά δεν γίνεται ξεκάθαρα δεκτό. Ο προσδιορισμός την έννοιας «ανταγωνισμός επιχειρήσεων» φαίνεται, πράγματι, ότι αποτελεί περισσότερο περίπλοκη υπόθεση από ότι εκ πρώτης όψεως θα μπορούσε να υποθέσει κανείς.⁵ Συνήθως ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει την αντιπαλότητα για την κατάκτηση μιας θέσης υπεροχής – στον επιχειρηματικό τομέα υποδηλώνει τη αντιπαλότητα για την προσέλκυση του πελάτη.⁶ Προκύπτει εξ ορισμού ότι πρέπει να υπάρχουν περισσότερα του ενός αντικειμένου τα οποία να διεκδικούν την επιχειρηματική επιτυχία.

Ανταγωνισμός είναι μία διαδικασία με τη μορφή αγώνα επικράτησης μεταξύ των διεκδικητών για κατάκτηση του διεκδικούμενου σκοπού ή αντικειμένου.⁷ Η λέξη «ανταγωνισμός» προέρχεται από την λατινική λέξη *competere*, η οποία σημαίνει «αγώνα με σκοπό την ανάδειξη και την επικράτηση».

Ο ανταγωνισμός στον τομέα της οικονομίας και ειδικότερα μεταξύ των επιχειρήσεων εκφράζεται με τον αγώνα επικράτησης σε μία αγορά κοινού οικονομικού σκοπού και την αύξηση του μεριδίου αγοράς της κάθε επιχείρησης. Οι προσπάθειες για επικράτηση γίνονται μέσω των προσπαθειών από τους ανταγωνιζόμενους, προσφοράς

⁴ Δ.Ν. Τζουγανάτος «Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού» σελ.5

⁵ Bishop/Walker, *The Economics of EC Competition Law : Concepts, Application and Measurement*, 2010, 15 επ.

⁶ Whish/Bailey, *Competition Law*, 7^η έκδ. 2012, 3 και Ν. Ρόκα, *Αθέμιτος ανταγωνισμός*, 1975

⁷ Π. Αghσιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο», σελ.1

καλύτερων όρων και τιμών και προσέλκυση πελατείας. Πιο συγκεκριμένα ο ανταγωνισμός ορίζεται ως «η ελεύθερη επιδίωξη σύναψης εναλλακτικών σχέσεων με τρίτους από δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις που δρουν στην σχετική αγορά».⁸ Προκύπτει από τον ορισμό ότι η διαδικασία προϋποθέτει την ύπαρξη ενός αριθμού διεκδικητών, κοινό αντικείμενο διεκδίκησης⁹ και ανταγωνιζόμενων επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με την κοινοτική νομολογία, ορίζεται ως επιχείρηση « κάθε οντότητα που ασκεί οικονομικής ή εμπορικής φύσεως δραστηριότητες, ανεξάρτητα από τη νομική της υπόσταση και τον τρόπο με τον οποίο χρηματοδοτείται »¹⁰. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) στην προσπάθεια του να ερμηνεύσει την έννοια της επιχείρησης έχει αποσυνδέσει, από τον όρο αυτό, τον θεσμό της νομικής προσωπικότητας με αποτέλεσμα να μην είναι κρίσιμο για το χαρακτηρισμό μιας οντότητας ως επιχείρησης αν έχει νομική προσωπικότητα αλλά να ερμηνεύεται με τα κατεξοχήν πραγματικά οικονομικά δεδομένα που την χαρακτηρίζουν. Σύμφωνα με τον Τζουγκανάτο (2013), επιχείρηση είναι κάθε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα και διαθέτει αποφασιστική αυτονομία ως προς τον καθορισμό της συμπεριφοράς της στην αγορά, ανεξαρτήτως εάν πρόκειται για φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή για οργανωμένο σύνολο προσώπων και παραγωγικών μέσων χωρίς νομική προσωπικότητα.¹¹ Επομένως προκύπτει ότι, οι δύο βασικές προϋποθέσεις για την συμπλήρωση του ως άνω ορισμού είναι αφενός η οικονομική δραστηριότητα και αφετέρου η αυτονομία αυτής. Στα πλαίσια αυτής της αυτονομίας, κάθε επιχείρηση ανταγωνίζεται τους άλλους παίκτες αποσκοπώντας στην επικράτηση έναντι των υπολοίπων και την κατάκτηση του κοινού αντικειμένου διεκδίκησης.¹²

Ο ανταγωνισμός είναι έννοια που αναπτύχθηκε σε βάθος χρόνου και δέχεται επιρροές από το οικονομικό περιβάλλον. Η έννοια του ανταγωνισμού παρόλο που είναι κεντρικής σημασίας, προκάλεσε διχογνωμία ανάμεσα στους θεωρητικούς αναφορικά με τον ορισμό της. Υπήρξαν διάφορες αντικρουόμενες απόψεις σε σχέση με την έννοια του ανταγωνισμού από διάφορους οικονομολόγους. Οι κλασικοί οικονομολόγοι (Smith, Ricardo και Mill) αντιλαμβάνονται τον ανταγωνισμό με την

⁸ Μιχ-Θεοδ. Δ. Μαρίνος, « Αθέμιτος Ανταγωνισμός », σελ.6

⁹ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.1

¹⁰ Υπόθεση C-41/90, Klaus Höfner and Fritz Elser v. Macrotron GmbH, [1991] Συλλογή Ι-1979.

¹¹ Δ.Ν. Τζουγκανάτος «Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού» σελ.192

¹² Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, «Δίκαιο του Ανταγωνισμού», σελ.1

φυσική του διάσταση, δηλαδή ως μία διαδικασία διεκδίκησης των περιορισμένων πόρων από ανεξάρτητες επιχειρήσεις που οδηγεί σε ένα προβλέψιμο και βέβαιο αποτέλεσμα¹³. Ειδικότερα, οι υπέρμαχοι της κλασσικής θεωρίας, Adam Smith και David Ricardo, η οποία θεμελιώνεται πάνω στον ατομικό εγωισμό, υποστηρίζουν ότι οι παίκτες ανταγωνίζονται και επικρατεί ο καλύτερος¹⁴. Εν αντιθέσει με τους υπέρμαχους της κλασσικής θεωρίας, οι νεοκλασικοί ορίζουν τον ανταγωνισμό με διαφορετικό χαρακτήρα. Οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι ορίζουν τον ανταγωνισμό με βάση τα αποτελέσματα του, θεωρώντας ότι η τιμή είναι παράμετρος και όχι μεταβλητή που καθορίζεται από την αλληλεπίδραση των δυνάμεων της αγοράς (προσφοράς και ζήτησης)¹⁵. Από την άλλη, ο οικονομολόγος John Harvey είναι μεταξύ εκείνων που θεωρούν ότι ο ανταγωνισμός και η ανθρώπινη φύση είναι συνυφασμένη έννοια και υποστηρίζει ότι «στα παιχνίδια η ικανοποίηση έρχεται από τον ίδιο τον ανταγωνισμό και όχι από την ίδια την επιτυχία»¹⁶, αναπτύσσοντας την θεωρία του ότι ο ανταγωνισμός είναι έννοια η οποία είναι συνυφασμένη με την ανθρώπινη φύση. Υπάρχει επίσης και η θεωρία της Αυστριακής Σχολής (Hayek και Schumpeter) κατά την οποία ο ανταγωνισμός αναγνωρίζεται ως ο καλύτερος μηχανισμός αποκάλυψης των νέων οικονομικών δεδομένων στους οικονομικούς παράγοντες μιας αγοράς.¹⁷ Η Αυστριακή Σχολή, είναι υπέρμαχος και έχει τις ρίζες της στις αρχές που διέπουν τον φιλελευθερισμό. Αντιλαμβάνεται τον ανταγωνισμό, ως μία «διαδικασία ανακάλυψης» νέων ανεξερευνήτων και αναξιοποίητων ευκαιριών κέρδους.¹⁸

¹³ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.2

¹⁴ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, «Δίκαιο του Ανταγωνισμού», σελ. 1, 2

¹⁵ J. Schumpeter, History of economic analysis, New York : Oxford University Press (1954), σελ.78.

¹⁶ Alfie Kohn, «No contest, The case against Competition, Why we loose in our race to win, Chapt. 2, "Is competition inevitable? The "human nature" myth », σελ.16

¹⁷ F. Hayek, Competition as a discovery procedure, The Quarterly Journal of Austrian Economics, vol.5(3), σελ.9-23.

¹⁸ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο», σελ.6

1.2 Προστασία της οικονομικής ελευθερίας

Η σύγχρονη νομική σημασία της οικονομικής ελευθερίας έχει επικεντρωθεί στην διατήρηση και προστασία ενός καθεστώτος ελεύθερου ανταγωνισμού. Η οικονομική ελευθερία θεωρείται από τις βασικές αρχές που διέπουν το δίκαιο του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πλέγμα των συνταγματικών διατάξεων που εγγυώνται γενικά το σύστημα της οικονομίας της αγοράς εμπεριέχει τη συνταγματική εγγύηση της αρχής του ελεύθερου ανταγωνισμού, εγγύηση ιδιαίτερης σημασίας καθώς ο ανταγωνισμός αποτελεί θεμελιώδες προσδιοριστικό στοιχείο της οικονομίας της αγοράς.¹⁹ Η ελευθερία του ανταγωνισμού αποτελεί ιδιαίτερη εκδήλωση της οικονομικής ελευθερίας η οποία εξασφαλίζει την πρόσβαση στην οικεία αγορά και τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Λιακόπουλο (1981), ο ελεύθερος ανταγωνισμός αποτελεί κίνητρο για βελτίωση των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών, αναγκαία προϋπόθεση ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας και αντισταθμίζει ως ένα σημείο την συχνή ανισότητα των ανταγωνιζομένων.

Το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού θέτει το θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο για την προστασία της ανταγωνιστικής ελευθερίας, το ίδιο το φαινόμενο του οικονομικού ανταγωνισμού, ο οποίος πρέπει να είναι ελεύθερος για να εξυπηρετεί οικονομικοπολιτικούς και κοινωνικοπολιτικούς σκοπούς όπως τη δημιουργία οικονομικού συστήματος ελεύθερης αγοράς και τη δυνατότητα καθενός για ελεύθερη συμμετοχή σε αυτή. Επιπλέον το δίκαιο θεσμοποιεί και ρυθμίζει την ανταγωνιστική ελευθερία. Συμπράξεις επιχειρήσεων που περιορίζουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό και καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά δεν επιτρέπονται τόσο κατά το εθνικό όσο και κατά το κοινοτικό δίκαιο. Η ελευθερία του ανταγωνισμού είναι αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και της ελεύθερης συμμετοχής σε αυτή.

Η προστασία του ανταγωνισμού είναι καίριας σημασίας κυρίως για δυο πολύ σημαντικούς λόγους. Πρώτον, με την λεγόμενη ουδετεροποιητική λειτουργία²⁰ του ανταγωνισμού η οποία οδηγεί στον πιο δυνατό τρόπο κατανομής του μεριδίου αυτών

¹⁹ Ε. Μπεσίλα Βήκα, «Ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι περιορισμοί του-η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας», 1998

²⁰ Μιχ-Θεοδ. Δ. Μαρίνος, «Αθέμιτος Ανταγωνισμός», σελ.5-7

που συμμετέχουν σε μια αγορά, αποτρέπεται όταν υπάρχουν συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού ή δημιουργία μιας κυρίαρχης οικονομικής δύναμης. Αυτό θα απειλούσε την ελευθερία των υπόλοιπων συμμετεχόντων εντός ενός κλάδου της οικονομικής δραστηριότητας.

Δεύτερον, όταν ο ανταγωνισμός λειτουργεί ορθά εντός ενός κλάδου αυτό θα σημαίνει συνάμα και μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα του κλάδου αυτού σε σχέση με τους αντιστοίχους κλάδους άλλων χωρών.

Ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα μιας χώρας να δημιουργεί ευημερία.²¹ Ως εκ τούτου όπου υπάρχει μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα των κλάδων σημαίνει και ευημερία.

1.3 Πολιτική ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η εισαγωγή και η διάπλαση της Πολιτικής Ανταγωνισμού στην Κύπρο είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ανταγωνισμού.²² Είναι συνεπώς χρήσιμο έως απαραίτητο, ο μελετητής του εθνικού δικαίου να είναι γνώστης των ιστορικών καταβολών και της διαχρονικής εξέλιξης της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ανταγωνισμού καθώς και τους στόχους της.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ένας από τους θεμελιώδεις στόχους, που τέθηκαν ήδη από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας από τους Jean Monnet και Robert Shuman υπήρξε η δημιουργία μίας Ενιαίας Αγοράς (Single Market).

Προς την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτούνταν ένα κανονιστικό πλαίσιο το οποίο θα ρύθμιζε τις διάφορες πτυχές της Πολιτικής Ανταγωνισμού (Competition Law). Η πρώτη νομοθετική πράξη που έθετε το κανονιστικό αυτό πλαίσιο ήταν ο Κανονισμός 17/62 του Συμβουλίου.²³ Η διατύπωση του εν λόγω Κανονισμού του Συμβουλίου αντανάκλα την πρόωπη εκείνη περίοδο της ανάπτυξης του κοινοτικού δικαίου του οποίου η υπεροχή δεν είχε ακόμη εδραιωθεί. Προκειμένου να αποφευχθούν

²¹ Karl Aigigner, «Competitiveness : From a Dangerous Obsession to a Welfare Creating Ability with Positive Externalities» pp.162

²² Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.28

²³ ΕΟΚ Συμβούλιο: Κανονισμός αριθ. 17: Πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 013 της 21/02/1962 σ. 0204 - 0211

διαφορετικές ή και συγκρουόμενες ερμηνείες του δικαίου περί της Πολιτικής Ανταγωνισμού, ανατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ο ρόλος της κεντρικής αρχής επιβολής.

Η πρώτη σημαντική απόφαση δυνάμει του άρθρου 85 (νυν άρθρο 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) λήφθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1964²⁴.

Στην συγκεκριμένη υπόθεση, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Grundig, μία γερμανική εταιρεία κατασκευής οικιακών συσκευών ενήργησε παράνομα επειδή χορήγησε αποκλειστικά δικαιώματα διανομής στη γαλλική θυγατρική της. Δύο χρόνια αργότερα, το 1966, στην ίδια πάντοτε υπόθεση, το ΔΕΚ επικύρωσε την απόφαση της Επιτροπής, διευρύνοντας τα μέτρα που επηρεάζουν το εμπόριο καθώς συμπεριέλαβε και τις «πιθανές επιπτώσεις».²⁵ Έκτοτε, το Δικαστήριο εδραίωσε την κεντρική θέση που κατέχει έως και σήμερα στον τομέα της εφαρμογής του δικαίου περί ανταγωνισμού παράλληλα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Σημαντικό είναι να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι η «Κοινή Πολιτική Ανταγωνισμού επιδρά επί σχεδόν όλων των άλλων κοινών πολιτικών, οι οποίες οφείλουν να συμμορφώνονται με τους κανόνες της. Η επίδραση της πολιτικής ανταγωνισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη βιομηχανική πολιτική, καθόσον αφορά στα διαρθρωτικά και τομεακά μέτρα, επί της περιφερειακής πολιτικής, σχετικά με τις εθνικές ενισχύσεις για την ανάπτυξη των πτωχών περιοχών, τις πολιτικές ενέργειας και μεταφορών, ως προς τις μεγάλες δημόσιες και πολυεθνικές επιχειρήσεις αυτών των τομέων, και τις πολιτικές γεωργίας και αλιείας, σχετικά με τις κοινές οργανώσεις των αγορών. Η πολιτική ανταγωνισμού ευνοεί την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, την ευρεία διάδοση των γνώσεων, τη διεύρυνση των επιλογών των καταναλωτών και την αποτελεσματική οικονομική αναδιάρθρωση σε ολόκληρη την εσωτερική αγορά»²⁶.

²⁴ 64/566/ΕΟΚ: Απόφαση της Επιτροπής της 23ης Σεπτεμβρίου 1964, περί διαδικασίας με βάση το άρθρο 85 της Συνθήκης (IV- A/00004-03344 "GRUNDIG-CONSTEN") Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 161 της 20/10/1964, σ. 2545 - 2553

²⁵ Constein και Grundig κατά Επιτροπής, Απόφαση του Δικαστηρίου της 13^{ης} Ιουλίου 1966, στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 56/64 και 58/64, Greek special edition, Page 00363

²⁶ Μούσης Ν., *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2008, σελ.291

Όπως έχει αναφερθεί και πιο πάνω, η Πολιτική Ανταγωνισμού διαδραμάτιζε πάντοτε ένα σημαντικό ρόλο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θέτοντας προς επίτευξη μία σειρά από στόχους. Ένας από τους στόχους αποτελεί η αύξηση της αποτελεσματικότητας, με την έννοια της μεγιστοποίησης της ευημερίας των καταναλωτών και της επίτευξης της βέλτιστης κατανομής των πόρων, με τα οποία ασχολείται η οικονομική της ευημερίας.²⁷ Προκειμένου να λειτουργεί μια οικονομία αποτελεσματικά, οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν τον όρο ‘αποτελεσματικότητα κατά Pareto’, από τον Vilfredo Pareto που διατύπωσε την έννοια της αποτελεσματικότητας. Σύμφωνα με το πρώτο Θεμελιώδες Θεώρημα των Οικονομικών της Ευημερίας υπό ορισμένους όρους οι ανταγωνιστικές αγορές οδηγούν σε μια τέτοια κατανομή πόρων όπου η αγορά ισορροπεί έτσι ώστε μία οποιαδήποτε νέα αναδιανομή δεν θα μπορούσε να βελτιώσει τη θέση κάποιου, χωρίς ταυτόχρονα να χειροτερεύσει τη θέση κάποιου άλλου και οι κατανομές αυτές ονομάζονται ‘Άριστες κατά Pareto’.

Ένας δεύτερος στόχος της Πολιτικής Ανταγωνισμού, πέραν από την αύξηση της αποτελεσματικότητας, αποτελεί και η προστασία των καταναλωτών και των μικρότερων επιχειρήσεων από μεγάλες συγκεντρώσεις της οικονομικής εξουσίας, είτε με τη μορφή της μονοπωλιακής δεσπόζουσας θέσης από μία μόνο επιχείρηση, είτε μέσω συμφωνιών με τις οποίες οι αντίπαλες επιχειρήσεις συντονίζουν τη δραστηριότητά τους, έτσι ώστε να λειτουργούν ως μία μονάδα, φαινόμενο στο οποίο παρατηρείται απώλεια ευημερίας λόγω μονοπωλιακής τιμολόγησης.

Η αποτελεσματικότητα των εν λόγω κοινοτικών κανόνων θα μπορούσε ωστόσο, να υπονομευθεί εάν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να διαμοιράζονται την κοινοτική αγορά κατά μήκος των εθνικών γραμμών, όπως γίνεται όταν οι επιχειρήσεις συμφωνούν να επιτρέψουν στην καθεμία από αυτές τον αποκλειστικό έλεγχο των αντίστοιχων εθνικών αγορών τους.²⁸

Οι συμπράξεις (κατ’ αρχήν), οι συγκεντρώσεις (σε ορισμένες περιπτώσεις), οι προστατευτικές εθνικές ενισχύσεις και οι διακρίσεις υπέρ των δημόσιων

²⁷ Βασίλειος Ντουβέλης - Πατσιόγιαννης, *Πολιτική Οικονομία και Δημόσια Οικονομική*, Εκδόσεις Μπόνια, Αθήνα 2010, σελ. 135-137

²⁸ Paul P. Craig, Gráinne De Búrca, *EU Law, Texts, Cases and Materials*, Oxford University Press, 4th Edition, 2008, σελ. 950-951

επιχειρήσεων είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά. Πρέπει να ελέγχονται από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει κοινών κριτηρίων, γιατί οι εθνικές πολιτικές ανταγωνισμού, ακόμη και όταν αυτές είναι αυστηρές, δεν επαρκούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι η ερμηνεία και η εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης γίνονται μέσω κανονισμών ή οδηγιών του Συμβουλίου²⁹ και κανονισμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁰.

Το άρθρο 32 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης³¹ ορίζει ότι για την *‘εκτέλεση του έργου που της ανατίθεται στο κεφάλαιο για την τελωνειακή ένωση, η Επιτροπή καθοδηγείται, μεταξύ άλλων, από την εξέλιξη των όρων ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά το μέτρο που η εξέλιξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικής ικανότητας των επιχειρήσεων’*.

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι το δίκαιο ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει τέσσερις βασικούς τομείς πολιτικής: τις συμπράξεις, τα μονοπώλια, τις συγκεντρώσεις και τέλος τις κρατικές ενισχύσεις.

Στις υποενότητες που ακολουθούν, γίνεται συνοπτική ανάλυση των τεσσάρων αυτών τομέων της Πολιτικής Ανταγωνισμού ενώ παράλληλα με την αναφορά στην σχετική νομολογία των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων και των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα προσπαθήσουμε να ρίξουμε φως στις κυριότερες πτυχές τους.

1.3.1 Συμπράξεις

Οι συμπράξεις (cartels) ή και άλλες αντιανταγωνιστικές πρακτικές που επηρεάζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση διέπονται από τις σχετικές ρυθμίσεις του άρθρου 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης³² ως εξής :

Είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε

²⁹ Άρθρο 103 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην άρθρο 83 της ΣΕΚ)

³⁰ Άρθρο 105 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην άρθρο 85 της ΣΕΚ)

³¹ Πρώην άρθρο 27 της ΣΕΚ

³² Πρώην άρθρο 81 της ΣΕΚ

εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ Κρατών Μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται:

α) *στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών της αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής,*

β) *στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής αναπτύξεως ή των επενδύσεων,*

γ) *στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού,*

δ) *στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδυνάμων παροχών, έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό και*

ε) *στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.*

Η πιο πάνω διάταξη περιλαμβάνει συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων του ιδίου ή και διαφορετικών κλάδων (οριζόντιες ή κάθετες συμφωνίες). Από την άλλη μεριά, το άρθρο 101 ερμηνεύεται ευρέως ώστε να περιλαμβάνει και τις ανεπίσημες συμφωνίες (συμφωνίες κυρίων) και τις πρακτικές συγκέντρωσης, όπου οι επιχειρήσεις έχουν την τάση να αυξάνουν ή να μειώνουν τις τιμές την ίδια στιγμή χωρίς να χρειάζεται να προσυμφωνηθεί. Ωστόσο, μια συγκυριακή αύξηση των τιμών δεν αρκεί για να αποδειχθεί ότι πρόκειται και για πρακτική συγκέντρωσης, πρέπει παράλληλα να αποδεικνύεται ότι τα εμπλεκόμενα μέρη γνώριζαν ότι η συμπεριφορά τους μπορεί να επηρεάσει την κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς.

Αυτή η υποκειμενική απαίτηση της γνώσης, κατ' αρχήν, δεν είναι, απαραίτητη για τις συμφωνίες. Ακολούθως, όσον αφορά τις συμφωνίες η επίπτωση στον ανταγωνισμό απλώς και μόνον είναι αρκετή για να καταστήσει παράνομη μία

συμφωνία ακόμη και αν τα μέρη δεν είχαν επίγνωση ή δεν είχαν την πρόθεση να στρεβλώσουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς.

Δυνάμει του παρόντος άρθρου οι απαγορευμένες συμφωνίες ή αποφάσεις είναι αυτοδικαίως άκυρες. Η παράγραφος 3 του άρθρου 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει τις εξαιρέσεις του κανόνα που θέτει η πρώτη παράγραφος του εν λόγω άρθρου. Ακολουθώντας, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 101 στις ακόλουθες περιπτώσεις: σε κάθε συμφωνία ή κατηγορία συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων, σε κάθε απόφαση ή κατηγορία αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων, και σε κάθε εναρμονισμένη πρακτική ή κατηγορία εναρμονισμένων πρακτικών, η οποία συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, και η οποία:

α) δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών· και

β) δεν παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων³³

Η κατανομή των αγορών περιορίζει ιδιαίτερα τον ανταγωνισμό και είναι αντίθετη προς τους στόχους της κοινής αγοράς και αυτό συμβαίνει γιατί οι συμφωνίες που βασίζονται στην αρχή του αμοιβαίου σεβασμού των εθνικών αγορών προς όφελος των συμμετεχόντων τους, που είναι ήδη εγκαταστημένοι σε αυτές, έχουν ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση των ενδοκοινοτικών συναλλαγών ως προς τα προϊόντα που αφορούν.

Σημαντικές περιπτώσεις³⁴ συμπράξεων μοιράσματος των αγορών που έχουν καταδικαστεί είναι: των παραγωγών κίνησης της Κοινότητας, οι οποίοι είχαν με

³³ Για μία εκτενέστερη ανάλυση του άρθρου 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης βλ. Paul P. Craig, Gráinne De Búrca, *EU Law, Texts, Cases and Materials*, Oxford University Press, 4th Edition, 2008, σελ. 950-1003

³⁴ Για μία εκτενέστερη ανάλυση βλ. Francesco Russo, Maarten Pieter Schinkel, Andrea Gunster, and Martin Carree, *European Commission Decisions and on Competition, Economic Perspectives on Landmark Antitrust and Merger Cases*, Cambridge University Press, 2010

συμφωνία κυρίων ρυθμίσει τις τιμές και τις ποσοστώσεις όλων των πωλήσεων τους στην εσωτερική και στις εξωτερικές αγορές³⁵, των μεγάλων παραγωγών ζάχαρης, οι οποίοι ασκούσαν έλεγχο επί των ενδοκοινοτικών συναλλαγών ζάχαρης προοριζόμενης για ανθρώπινη κατανάλωση.³⁶ Άλλες σημαντικές υποθέσεις απαγορευμένης και κυρωμένης κατανομής αγορών είναι: εκείνη του Cembureau, δηλαδή της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Τσιμέντου που κάλυπτε 9 ενώσεις επιχειρήσεων και 33 ευρωπαϊούς παραγωγούς τσιμέντου³⁷, αυτή της ιαπωνικής εταιρείας κατασκευής βιντεοπαιχνιδιών Nintendo και επτά εκ των επίσημων διανομέων της στην Ευρώπη³⁸ και το καρτέλ των επιχειρήσεων γυψοσανίδων³⁹.

Στον τομέα της γεωργίας, αξίζει να αναφερθούμε σε δύο πρόσφατες αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η πρώτη αφορά στην επιβολή προστίμου σε εταιρείες μπανάνας, οι οποίες σε διμερείς επαφές προέβησαν σε καθορισμό των τιμών της μπανάνας, επηρεάζοντας σε σημαντικό βαθμό τις αγορές των χωρών της Βόρειας Ευρώπης.⁴⁰ Η δεύτερη αφορά και αυτή με τη σειρά της στον τομέα της μπανάνας. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για την επιβολή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προστίμου ύψους 8,9 εκατ. ευρώ στην εταιρεία Pacific Fruit, μετά τη διαπίστωση ότι η εν λόγω εταιρεία προσπάθησε μαζί με την εταιρεία Chiquita να καθορίσει την τιμή του προϊόντος παραβιάζοντας το άρθρο 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνακόλουθα στρεβλώνοντας τον ανταγωνισμό εντός της

³⁵ Απόφαση 69/240/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 16ης Ιουλίου 1969, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/26.623 - Διεθνής σύμπραξη κίνησης) (JO 1969, L 192, σ. 5)]

³⁶ 73/109/ΕΟΚ: Απόφαση της Επιτροπής, της 2ας Ιανουαρίου 1973, περί διαδικασίας εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/26.918 - INDUSTRIE EUROPEENNE DU SUCRE), Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 140 της 26/05/1973 σ. 0017 - 0048

³⁷ 94/815/ΕΚ: Απόφαση της Επιτροπής της 30ής Νοεμβρίου 1994 σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της συνθήκης ΕΚ (Υπόθεση IV/33.126 και 33.322 - Τσιμέντο), Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 343 της 30/12/1994 σ. 0001 - 0158

³⁸ 2003/675/ΕΚ: Απόφαση της Επιτροπής, της 30ής Οκτωβρίου 2002, σχετικά με διαδικασία σύμφωνα με το άρθρο 81 της συνθήκης ΕΚ και το άρθρο 53 της συμφωνίας για τον ΕΟΧ (COMP/35.587 PO Video Games, COMP/35.706 PO Nintendo Distribution, και COMP/36.321 Omega — Nintendo) (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ.) [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2002) 4072], Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 255 της 08/10/2003 σ. 0033 - 0100

³⁹ 2005/471/ΕΚ: Απόφαση της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 2002, σχετικά με διαδικασία δυνάμει του άρθρου 81 της συνθήκης ΕΚ έναντι των επιχειρήσεων BPB PLC, Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG, Société Lafarge SA και Gyproc Benelux NV (Υπόθεση COMP/E-1/37.152 — Γυψοσανίδες) [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2002) 4570], Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 166 της 28/06/2005 σ. 0008 – 0011

⁴⁰ Υπόθεση COMP/39.188 — Μπανάνες, Απόφαση της Επιτροπής της 15^{ης} Οκτωβρίου 2008 σχετικά με τη διαδικασία του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 12/08/2009 C 189/12-14

κοινής αγοράς⁴¹.

Το άρθρο 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα ότι κάθε υποκείμενο δίκαιο δύναται να προβάλει την ακυρότητα της απαγορευμένης από την εν λόγω διάταξη σύμπραξης ή πρακτικής και, όταν υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της εν λόγω συμπράξεως ή πρακτικής και της προσκληθείσας ζημίας, να ζητήσει την αποκατάσταση της ζημίας⁴².

Ως προς τις συμπράξεις τις οποίες θεωρεί ως ασυμβίβαστες με τη Συνθήκη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενεργεί πάρα πολύ προσεκτικά και προσπαθεί να συγκεντρώσει αποδείξεις της παράβασης που δεν επιδέχονται αμφισβήτησης, σχετικά με το άρθρο 101 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πράγμα που απαιτεί, κάποιες φορές, αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, δεδομένου ότι, σήμερα, οι περιορισμοί του ανταγωνισμού σπάνια λαμβάνουν τη μορφή γραπτών συμφωνιών, οι οποίες επιβάλλουν παράνομες ενέργειες στους συμβαλλόμενους επ' απειλή ποινής. Ως επί το πλείστο παίρνουν τη μορφή εναρμονισμένων πρακτικών, βασισμένων σε συμφωνίες κυρίων, για τις οποίες είναι δύσκολο να βρεθούν υλικές αποδείξεις.

Η επισταμένη έρευνα της Επιτροπής σε αυτό το πεδίο «έχει το μειονέκτημα της αργοπορίας αλλά δίνει κύρος στις αποφάσεις της, οι οποίες επιβεβαιώνονται συνήθως από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, εάν οι ενεχόμενες επιχειρήσεις προσφύγουν σε αυτό. Οι αποφάσεις της Επιτροπής αφήνουν λοιπόν να διαφαίνεται η ευρωπαϊκή πολιτική ως προς τις μεγάλες κατηγορίες απαγορευμένων συμπράξεων»⁴³.

⁴¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση βλ. τον δικτυακό τόπο http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP%2F11%2F1186&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en&fb_source=message (Ιανουάριος 2012)

⁴² Vincenzo Manfredi κατά Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA (C-295/04), Antonio Cannito κατά Fondiaria Sai SpA (C-296/04) και Nicolò Tricarico (C-297/04) και Pasqualina Murgolo (C-298/04) κατά Assitalia SpA. Αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως: Giudice di pace di Bitonto - Ιταλία. Απόφαση του Δικαστηρίου (τρίτο τμήμα) της 13ης Ιουλίου 2006, παράγραφος 4

⁴³ Νίκος Μούσης, *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008

1.3.2 Μονοπώλια

Σύμφωνα με το άρθρο 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴⁴, η καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης μιας ή περισσότερων επιχειρήσεων εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματος αυτής, είναι ασυμβίβαστη με την τελευταία και απαγορεύεται κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών - μελών.

Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως:

- α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής,*
- β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημία των καταναλωτών,*
- γ) στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό και*
- δ) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.*

Πρώτον, είναι απαραίτητο να καθοριστεί αν μια επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση, ή εάν συμπεριφέρεται σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές της και τελικά τους καταναλωτές της⁴⁵. Σύμφωνα με τη νομοθεσία της Ένωσης, τα πολύ μεγάλα μερίδια αγοράς αποτελούν τεκμήριο ότι η εταιρεία κατέχει δεσπόζουσα θέση⁴⁶. Στην περίπτωση εκείνη όπου μια επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση, επειδή κατέχει μεγάλο μερίδιο αγοράς, νοθεύεται ο ανταγωνισμός εντός της κοινής

⁴⁴ Πρώην άρθρο 82 της ΣΕΚ

⁴⁵ Υπόθεση 27/76 United Brands Company και United Brands Continentaal BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1978

⁴⁶ Υπόθεση 85/76 Hoffmann-La Roche & Co. AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1979

αγοράς⁴⁷. Τα μερίδια αγοράς καθορίζονται και προσδιορίζονται σε σχέση με τη συγκεκριμένη αγορά στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση και στην οποία το εν λόγω προϊόν πωλείται. Επισημαίνεται ότι σε πολλά κράτη - μέλη εντοπίζουμε ορισμένες κατηγορίες καταχρηστικών συμπεριφορών που συνήθως απαγορεύονται βάσει της νομοθεσίας της εκάστοτε χώρας.

Η δέσμευση ενός προϊόντος ως προς την πώληση ενός άλλου μπορεί να θεωρηθεί κατάχρηση, περιορίζοντας τις επιλογές των καταναλωτών και στερώντας από τους ανταγωνιστές την πρόσβαση στην αγορά. Αυτό αποτέλεσε, άλλωστε, και το αντικείμενο της υπόθεσης Microsoft κατά Επιτροπής⁴⁸ που οδήγησε στην επιβολή προστίμου 497 εκατ. ευρώ εξαιτίας του γεγονότος ότι το λειτουργικό σύστημα Windows Media Player συμπεριλήφθηκε στο λειτουργικό σύστημα Microsoft Windows. Από την άλλη, η άρνηση παροχής ενός μηχανισμού απαραίτητου για όλες τις επιχειρήσεις προκειμένου να μετέχουν στον ανταγωνισμό μπορεί να συνιστά κατάχρηση. Ένα τέτοιο παράδειγμα κατάχρησης αποτέλεσε και η υπόθεση Commercial Solvents Corporation κατά Επιτροπής.⁴⁹

Μορφή κατάχρησης αποτελεί η εκμετάλλευση των τιμών, αν και είναι δύσκολο να αποδειχθεί σε ποιο σημείο οι τιμές μίας δεσπόζουσας επιχείρησης αποτελούν «εκμετάλλευση». Ένα τέτοιο παράδειγμα εκμετάλλευσης των τιμών αποτέλεσε η υπόθεση Corinne Bodson κατά SA Pompes funèbres des régions libérées⁵⁰. Μία άλλη, περισσότερο δύσκολη περίπτωση αποτελεί εκείνη των επιθετικών τιμών (predatory pricing)⁵¹. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για την περίπτωση όπου μία επιχείρηση αποφασίζει να ρίξει σε τέτοιο σημείο την τιμή ενός προϊόντος όπου άλλες μικρότερες επιχειρήσεις δε μπορούν να την ανταγωνιστούν καθώς δε μπορούν να

⁴⁷ Υπόθεση 322/81 NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως - Εκπτώσεις κατά την αγορά ελαστικών Απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Νοεμβρίου 1983

⁴⁸ Υπόθεση T-201/04 R Microsoft Corp. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Διάταξη του Προέδρου του Πρωτοδικείου της 26ης Ιουλίου 2004

⁴⁹ Συνεκδικασθείσες υποθέσεις 6 και 7/73 Istituto Chemioterapico Italiano S.p.A. και Commercial Solvents Corporation κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Μαρτίου 1974

⁵⁰ Υπόθεση 30/87 Corinne Bodson κατά SA Pompes funèbres des régions libérées Απόφαση του Δικαστηρίου (έκτο τμήμα) της 4ης Μαΐου 1988

⁵¹ Για μία εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με την πρακτική του predatory pricing βλ. John Vickers, "Some economics of abuse of dominance" στο Xavier Vives, *Competition Policy in EU, Fifty years on from the Treaty of Rome*, Oxford University Press, 2009, σελ. 81-84

καλύψουν το κόστος παραγωγής του εν λόγω προϊόντος. Παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης αποτέλεσε η υπόθεση France Telecom SA κατά Επιτροπής⁵². Μια τελευταία κατηγορία κατάχρησης αφορά στις διακρίσεις των τιμών (price discrimination) όπως για παράδειγμα στην υπόθεση της Irish Sugar κατά Επιτροπής⁵³.

Πλέον είναι γενικά αποδεκτό ότι το άρθρο 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προστατεύει περισσότερο τους καταναλωτές παρά συγκεκριμένους ανταγωνιστές, γεγονός που απαιτεί την προστασία των τελευταίων από τον αποκλεισμό. Παρόλα αυτά, η επιδίκαση υπό το άρθρο 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει δυσεπίλυτα προβλήματα που σχετίζονται με τον ορισμό της αγοράς, τον καθορισμό της δεσπόζουσας θέσης, και την έννοια της κατάχρησης. Τα όρια της ειδικής ευθύνης στην οποία υπόκεινται οι δεσπόζουσες εταιρείες δεν φαίνονται ξεκάθαρα από τη νομολογία, γεγονός που καθιστά δύσκολο αυτές να γνωρίζουν τι τους επιτρέπεται να κάνουν. Αντικείμενο συζήτησης αποτελεί επίσης το κατά πόσο το άρθρο 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να βασίζεται σε μία νομική φόρμα ή στις οικονομικές επιδράσεις.⁵⁴

Σε κάθε περίπτωση, ο ορισμός της αγοράς αποτελεί αναμφισβήτητο το πιο σημαντικό αλλά παράλληλα και το πιο περίπλοκο σημείο σε κάθε υπόθεση που αφορά στον ανταγωνισμό υπό το άρθρο 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εάν υιοθετήσουμε ένα ευρύ ορισμό της αγοράς, τότε η διαπίστωση της δεσπόζουσας θέσης μίας επιχείρησης θα καθίστατο σχεδόν αδύνατη.

Αντίθετα, αν ερμηνεύσουμε στενά την έννοια της αγοράς, τότε υπάρχει το τεκμήριο ότι η εναγόμενη εταιρεία θα βρεθεί να είναι κυρίαρχη. Στην πράξη, εντούτοις, ο ορισμός της αγοράς, θεωρούμε, είναι ένα πραγματικό γεγονός και θα πρέπει να επαφίεται περισσότερο στους οικονομολόγους παρά στους νομικούς.

⁵² Υπόθεση T-340/03 France Télécom SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Απόφαση του Πρωτοδικείου (πέμπτο πενταμελές τμήμα) της 30ής Ιανουαρίου 2007

⁵³ Υπόθεση T-228/97 Irish Sugar plc κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Απόφαση του Πρωτοδικείου (τρίτο τμήμα) της 7ης Οκτωβρίου 1999

⁵⁴ Για μία εκτενέστερη ανάλυση του άρθρου 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης βλ. Paul P. Craig, Gráinne De Búrca, *EU Law, Texts, Cases and Materials*, Oxford University Press, 4th Edition, 2008, σελ. 1005-1041

1.3.3 Συγκεντρώσεις

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και η οικονομική και νομισματική ένωση, η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η μείωση των διεθνών εμποδίων στο εμπόριο και τις επενδύσεις, οδηγούν σε σημαντικές αναδιαρθρώσεις των επιχειρήσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως με τη μορφή συγκεντρώσεων (mergers). Ως εκ τούτου, το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει διατάξεις που ρυθμίζουν τις συγκεντρώσεις οι οποίες μπορεί να παρακωλύσουν σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στην κοινή αγορά, ή σε μεγάλο τμήμα αυτής.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι οι λόγοι για την επιβολή ελέγχου επί των οικονομικών συγκεντρώσεων είναι οι ίδιοι με εκείνους για τον περιορισμό των επιχειρήσεων που κάνουν κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης τους. Η διαφορά, εντούτοις, έγκειται στο γεγονός ότι το κοινοτικό πλαίσιο ρύθμισης των συγχωνεύσεων/ συγκεντρώσεων και των εξαγορών επιχειρεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα προτού να προκύψει, ήτοι να επιτευχθεί μία *ex ante* πρόληψη της δημιουργίας δεσπόζουσας θέσης⁵⁵.

Τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αν και δυνάμει της νομολογίας του Δικαστηρίου έχουν εφαρμογή σε ορισμένες συγκεντρώσεις, δεν επαρκούν για τον έλεγχο όλων των συγκεντρώσεων που ενδέχεται να αποδειχθούν ασυμβίβαστες με το σύστημα ανόθευτου ανταγωνισμού που επιδιώκει η Συνθήκη.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, ήδη από το 1975 στην υπόθεση *Continental Can*⁵⁶ έκρινε ότι οι συγκεντρώσεις που εξαλείφουν τον ανταγωνισμό συνιστούν παραβίαση του τότε άρθρου 82 (πλέον άρθρο 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Στην υπόθεση *Philip Morris*⁵⁷, το Δικαστήριο επέκτεινε τον έλεγχο των συγκεντρώσεων, αποφασίζοντας ότι οι συγκεντρώσεις μπορούν επίσης να εμπίπτουν

⁵⁵ Υπόθεση T-102/96 *Gencor Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* Απόφαση του Πρωτοδικείου (πέμπτο πενταμελές τμήμα) της 25ης Μαρτίου 1999 Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1999 σελίδα II-00753

⁵⁶ Case 6-72 *Europemballage Corporation and Continental Can Company Inc. v Commission of the European Communities* Order of the Court (First Chamber) of 18 April 1975 *European Court reports* 1975 page 00495

⁵⁷ Case 730/79 *Philip Morris Holland BV v Commission of the European Communities* Judgment of the Court of 17 September 1980 *European Court reports* 1980 Page 02671

στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 81 (πλέον άρθρο 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης), αντικείμενο του οποίου είναι οι περιοριστικές συμφωνίες μεταξύ των επιχειρήσεων και αναφέρεται ότι αυτή η υπόθεση αποτέλεσε αντικείμενο διαφωνίας μεταξύ των μελετητών ως προς τις επιπτώσεις της. Μετά την υπόθεση Philip Morris, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την υπαγωγή ορισμένων συγκεντρώσεων στον έλεγχο της Κοινότητας. Αυτό έδωσε αφορμή για την υιοθέτηση του Κανονισμού 4064/89⁵⁸ που τέθηκε σε ισχύ τον Σεπτέμβριο του 1990.

Ο πιο πάνω Κανονισμός έχει αντικατασταθεί και πλέον ο έλεγχος των συγκεντρώσεων μεταξύ των επιχειρήσεων διέπεται από τον Κανονισμό 139/2004 ΕΚ⁵⁹ ο οποίος μεταρρύθμισε σε βάθος το κανονιστικό πλαίσιο αναφοράς. Ο εν λόγω Κανονισμός, γνωστός και ως Κοινοτικός Κανονισμός Συγκεντρώσεων (European Community Merger Regulation) ενθαρρύνει πράγματι, ενισχύοντας ταυτόχρονα την αρχή της «ενιαίας θυρίδας», τη συμμετοχή των εθνικών αρχών ανταγωνισμού και απλοποιεί τη διαδικασία γνωστοποίησης και έρευνας.

Επιπρόσθετα, ο Κανονισμός εφαρμόζεται σε όλες τις «συγκεντρώσεις κοινοτικής διάστασης». Μια «συγκέντρωση» θεωρείται ότι πραγματοποιείται όταν προκύπτει διαρκής αλλαγή ελέγχου από:

α) τη συγχώνευση δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων ή τμημάτων προηγουμένως ανεξαρτήτων επιχειρήσεων και

β) την άμεση ή έμμεση εξαγορά, από ένα ή περισσότερα άτομα (που κατέχουν ήδη τον έλεγχο τουλάχιστον μιας επιχείρησης) ή από πολλές επιχειρήσεις που αποκτούν τον έλεγχο μιας ή περισσότερων άλλων επιχειρήσεων.

Οι πράξεις πολλαπλής συγκέντρωσης, που υπόκεινται στην (α) ή (β) περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου ή συνδυασμού αυτών θεωρούνται ότι αποτελούν μια μόνο συγκέντρωση. Μια συγκέντρωση αποκτά «κοινοτική διάσταση» όταν:

⁵⁸ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 4064/89 του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1989 για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 395 της 30/12/1989 σ. 001 - 012

⁵⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 139/2004 του Συμβουλίου, της 20ής Ιανουαρίου 2004, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων ("Κοινοτικός κανονισμός συγκεντρώσεων") (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 024 της 29/01/2004 σ. 001 - 022

α) ο συνολικός πραγματοποιηθείς κύκλος εργασιών σε παγκόσμιο επίπεδο από τον σύνολο των συγκεντρωθεισών επιχειρήσεων υπερβαίνει το ποσό των 5 δισεκατομμυρίων ευρώ και

β) ο συνολικός κύκλος εργασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τουλάχιστον δύο επιχειρήσεις που αφορά η συγκέντρωση υπερβαίνει τα 350 εκατομμύρια ευρώ, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία μια από τις επιχειρήσεις αυτές πραγματοποιεί περισσότερο από τα δύο τρίτα του συνολικού κύκλου εργασιών της στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε ένα μόνο κράτος – μέλος.⁶⁰

Στις περισσότερες υποθέσεις συγκεντρώσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή βασίστηκε στο γενικότερο δόγμα της αποφυγής στρέβλωσης του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς, σε αντίθεση με τους αρχικούς φόβους που είχαν εκφρασθεί από μερίδα σχολιαστών. Παρόλα αυτά, σε κάποιες άλλες υποθέσεις, η Επιτροπή δέχθηκε δριμεία κριτική όσον αφορά στο θέμα της ποιότητας της οικονομικής ανάλυσης όπως επί παραδείγματι στις υποθέσεις Tetra Laval⁶¹, Airtours⁶² και Schneider⁶³. Στην υπόθεση Schneider η Επιτροπή αποφάσισε ότι ήταν ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά η ανάληψη του ελέγχου της Legrand από τη Schneider Electric, διότι η συγχώνευση μεταξύ των δύο βασικών κατασκευαστών ηλεκτρικού εξοπλισμού θα οδηγούσε σε αισθητή αποδυνάμωση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς σε διάφορες χώρες και ιδιαίτερα στη Γαλλία. Μάλιστα στην υπόθεση Airtours το Πρωτοδικείο ανέτρεψε την απόφαση της Επιτροπής επί της προσφυγής και ήταν ιδιαίτερα επικριτικό ως προς την οικονομική ανάλυση που είχε διεξάγει η Επιτροπή. Το ίδιο συνέβη και σε μία παλαιότερη υπόθεση, την υπόθεση Kali und Salz AG and Kali-Chemie⁶⁴, όπου και εκεί το τότε Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85 της Συνθήκης.

⁶⁰ Για μία εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ των επιχειρήσεων βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/competition/firms/l26096_el.htm (Οκτώβριος 2011)

⁶¹ Case No COMP/M.2416 – Tetra Laval/Sidel διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2416_en.pdf (Ιανουάριος 2012)

⁶² Case No IV/M.1524 – Airtours/ First Choice διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m1524_en.pdf (Ιανουάριος 2012)

⁶³ 2004/275/EK: Απόφαση της Επιτροπής, της 10ης Οκτωβρίου 2001, που κηρύσσει μια πράξη συγκέντρωσης ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά — Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 4064/89 του Συμβουλίου (Υπόθεση COMP/M.2283 — Schneider/Legrand) [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2001) 3014] Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 101 της 06/04/2004 σ. 0001 - 0133

⁶⁴ Kali und Salz AG and Kali-Chemie AG v Commission of the European Communities, Judgment of the Court of 14 May 1975, Joined cases 19 and 20-74. European Court reports 1975 Page 00499

Καταληκτικά, αξίζει να αναφερθούμε σε μία πρόσφατη υπόθεση ελληνικού ενδιαφέροντος που εξέτασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το 2011⁶⁵. Πρόκειται για την συγκέντρωση των ελληνικών αεροπορικών εταιρειών Aegean Airlines και Olympics Air. Στην εν λόγω υπόθεση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απαγόρευσε, βάσει του ευρωπαϊκού κανονισμού περί συγκεντρώσεων, την προτεινόμενη συγχώνευση μεταξύ της Aegean Airlines και της Olympic Air, καθώς θα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός οιονεί μονοπωλίου στην ελληνική αγορά των αερομεταφορών. Αυτό θα οδηγούσε σε υψηλότερες τιμές για τα τέσσερα από τα έξι εκατομμύρια Έλληνες και Ευρωπαίους καταναλωτές που ταξιδεύουν σε δρομολόγια από και προς την Αθήνα κάθε χρόνο. Μαζί οι δύο εταιρείες θα έλεγχαν πάνω από το 90% της ελληνικής εγχώριας αγοράς αεροπορικών μεταφορών και η έρευνα της Επιτροπής δεν έδειξε ρεαλιστικές προοπτικές ότι μια νέα αεροπορική εταιρεία ενός ικανοποιητικού μεγέθους θα εισερχόταν στις διαδρομές και θα συγκρατούσε τις τιμές της συγχωνευθείσας οντότητας. Μάλιστα, ο αντιπρόεδρος της Επιτροπής, αρμόδιος για την πολιτική ανταγωνισμού, Joaquín Almunia δήλωσε: «Η συγχώνευση μεταξύ της Aegean και της Ολυμπιακής θα οδηγούσε σε οιονεί μονοπώλιο στην Ελλάδα και ως εκ τούτου σε υψηλότερες τιμές και χαμηλότερη ποιότητα υπηρεσιών για Έλληνες και τουρίστες που ταξιδεύουν μεταξύ της Αθήνας και των νησιών. Είναι καθήκον της Επιτροπής να αποφευχθεί η δημιουργία μονοπωλίων κατά την εφαρμογή των εξουσιών της για τον ευρωπαϊκό έλεγχο των συγκεντρώσεων που της ανατίθενται από τα κράτη - μέλη».

1.3.4 Κρατικές ενισχύσεις

Οι κρατικές ενισχύσεις (state aid), ο έλεγχος δηλαδή των άμεσων και έμμεσων ενισχύσεων που παρέχουν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις εταιρείες αποτελεί και αυτός με τη σειρά του έναν από τους τομείς της Πολιτικής Ανταγωνισμού. Στο σημείο αυτό, θα γίνει μία σύντομη εισαγωγή σχετικά με το καθεστώς των κρατικών ενισχύσεων, ενώ στις επόμενες ενότητες της παρούσας μελέτης, θα επιχειρηθεί μία διεξοδικότερη ανάλυση.

⁶⁵ Mergers: Commission blocks proposed merger between Aegean Airlines and Olympic Air
διαθέσιμο: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/68> (Ιανουάριος 2012)

Κατ' αρχήν, οι σχετικές με τις κρατικές ενισχύσεις ρυθμίσεις παρέχονται από το άρθρο 107 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όσον αφορά στις κρατικές ενισχύσεις, αξίζει να σημειωθεί ότι αποτελούν ένα μοναδικό χαρακτηριστικό του καθεστώτος της κοινοτικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού. Καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελείται από ανεξάρτητα κράτη - μέλη, τόσο η πολιτική ανταγωνισμού όσο και η δημιουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς θα μπορούσε να καθίσταται αναποτελεσματική στην περίπτωση που τα κράτη - μέλη είχαν την ελευθερία να στηρίζουν τις εθνικές τους επιχειρήσεις όποτε το θεωρούσαν σκόπιμο.

Όπως έχει προαναφερθεί, την πρωταρχική εξουσία για την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού την έχει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθώς και οι Γενικές Διευθύνσεις Ανταγωνισμού (Directorate General for Competition), αν και οι κρατικές ενισχύσεις σε ορισμένους τομείς, όπως οι μεταφορές, αντιμετωπίζονται από άλλες Γενικές Διευθύνσεις. Την 1η Μαΐου 2004 ένα αποκεντρωμένο καθεστώς για τις συμπράξεις τέθηκε σε ισχύ για την αύξηση της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας ανταγωνισμού από τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

2.1 Γενικά

Προκειμένου να κατανοήσουμε το ευρωπαϊκό καθεστώς που διέπει την πολιτική του ανταγωνισμού, κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί η εν λόγω πολιτική. Είναι επίσης απαραίτητο να καταδειχθεί η σημαντικότητα των ρόλων που διαδραματίζουν τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και τα Δικαστήρια της ΕΕ, μέσα από τις εξουσίες που διαθέτουν στον τομέα αυτό, γεγονός που καθιστά την ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού μοναδική και παράλληλα αμφιλεγόμενη.

Ειδικότερα, η Επιτροπή παίζει έναν διακριτό ρόλο που στην πράξη απομακρύνεται από τις επίσημες, αμιγώς εκτελεστικές και γραμματειακού τύπου αρμοδιότητές της. Το γεγονός αυτό φυσικά δεν συνεπάγεται ότι η Επιτροπή δρα ανεξάρτητα όταν ενεργεί ως ρυθμιστής του Ευρωπαϊκού ανταγωνισμού. Δεν θα μπορούσε άλλωστε να υποστηριχθεί κάτι τέτοιο καθώς θα διατρέχαμε τον κίνδυνο να υποβαθμίσουμε τη σημαντικότητα των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων αλλά και του ρόλου που μπορούν να διαδραματίσουν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στον καθορισμό του πλαισίου της δράσης της Επιτροπής στο πεδίο της πολιτικής ανταγωνισμού.

2.2 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, παρόλο που μοιράζεται τη νομοθετική εξουσία με το Συμβούλιο της ΕΕ για τα τρία τέταρτα σχεδόν της πολιτικής της Ένωσης μέσω της διαδικασίας συναπόφασης, η πολιτική ανταγωνισμού δεν υπόκειται σε αυτήν την διαδικασία. Το Κοινοβούλιο συμμετέχει στη νομοθεσία ανταγωνισμού μόνο μέσω της διαδικασίας διαβούλευσης και επομένως η επιρροή του είναι σαφώς περιορισμένη προς όφελος της επιρροής της Επιτροπής και του Συμβουλίου.

Παρόλα αυτά, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να ασκήσει επιρροή στον τομέα του ανταγωνισμού καθώς σε ετήσια βάση, εκδίδει ψήφισμα για την ετήσια έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την πολιτική ανταγωνισμού και αναφέρεται επίσης ότι η δημοσίευση της ετήσιας αυτής έκθεσης της Επιτροπής οφείλεται στην πρωτοβουλία του ίδιου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από το 1972.

Το ψήφισμα αυτό του Κοινοβουλίου αποτελεί απάντηση όχι μόνο επί του περιεχομένου της ετήσιας έκθεσης αλλά και επί των διαδικασιών επιβολής των κανόνων, σχετικών με τον ανταγωνισμό. Επιπλέον, ο Επίτροπος για τον Ανταγωνισμό απευθύνεται στο Κοινοβούλιο προκειμένου να συζητηθεί η ετήσια έκθεση αλλά και οι τρέχουσες δραστηριότητες του⁶⁶.

Από την άλλη, υπάρχουν δύο Επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικές με την πολιτική ανταγωνισμού.

- Η πρώτη Επιτροπή είναι εκείνη των Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων (Economic and Monetary Affairs). Οι αρμοδιότητές της περιλαμβάνουν την οικονομική και νομισματική πολιτική της Ένωσης κα μεταξύ άλλων, τους κανόνες ανταγωνισμού και τις κρατικές ενισχύσεις σε επιχειρήσεις.

- Από την άλλη μεριά η Επιτροπή για την Εσωτερική Αγορά και Προστασία του Καταναλωτή (Internal Market and Consumer Protection) επιφορτίζεται με τον εντοπισμό και την εξάλειψη των πιθανών εμποδίων στη λειτουργία της ενιαίας αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την προώθηση και προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών.

2.3 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, καθορίζει τις γενικές πολιτικές κατευθύνσεις και προτεραιότητές της Ένωσης, παρέχοντας έτσι την αναγκαία για την ανάπτυξή της ώθηση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διαδραματίζει, από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σημαντικό ρόλο στην έγκριση του Επιτρόπου Ανταγωνισμού

⁶⁶ Για μία εκτενέστερη ανάλυση βλ. Michele Cini and Lee McGowan, *Competition Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, 1998, σελ. 39-41

(European Commissioner for Competition), ο οποίος ορίζεται από τις εθνικές κυβερνήσεις και τον πρόεδρο της Επιτροπής⁶⁷.

Στις αρμοδιότητες του Επιτρόπου Ανταγωνισμού εμπίπτει η ευθύνη για θέματα όπως ο εμπορικός ανταγωνισμός, οι συγχωνεύσεις εταιρειών, τα καρτέλ, οι κρατικές ενισχύσεις και η αντιμονοπωλιακή νομοθεσία και ο θεσμός του αποτελεί μια από τις πιο ισχυρές θέσεις εντός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καθώς μπορεί να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τις εταιρείες εντός και εκτός της Ένωσης.

2.4 Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Συμβούλιο εγκρίνει, από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του καταναλωτή και τον ανταγωνισμό. Όσον αφορά στα θέματα ανταγωνισμού, οι αρμόδιοι Υπουργοί των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνεδριάζουν στο πλαίσιο του λεγόμενου Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας (Competitiveness Council).

Η δημιουργία του Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας τον Ιούνιο του 2002, με τη συνένωση τριών παλαιότερων συνθέσεων (Εσωτερική Αγορά, Βιομηχανία και Έρευνα) προέκυψε από την εμφανή ανάγκη για μια περισσότερο συνεκτική και καλύτερα συντονισμένη αντιμετώπιση των θεμάτων αυτών που συνδέονται με την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανάλογα με τα θέματα της ημερήσιας διάταξης, το Συμβούλιο αυτό συγκροτείται από Υπουργούς Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, Βιομηχανίας, Έρευνας, κλπ. Συνέρχεται πέντε ή έξι φορές τον χρόνο.

Από τη δημιουργία του, το Συμβούλιο αυτό έχει αναλάβει οριζόντιο ρόλο στη διασφάλιση μιας ενιαίας προσέγγισης στο ζήτημα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρώπη. Με αυτό το πνεύμα, εξετάζει σε τακτική βάση τόσο οριζόντια όσο και τομεακά θέματα ανταγωνιστικότητας βάσει αναλύσεων που υποβάλλει η Επιτροπή και εκφράζει τις απόψεις του για το πώς πρέπει να γίνονται κατανοητά τα θέματα της ανταγωνιστικότητας σε όλες τις πολιτικές πρωτοβουλίες που επηρεάζουν τις

⁶⁷ Από τις 9 Φεβρουαρίου του 2010, Επίτροπος Ανταγωνισμού είναι ο Ισπανός Joaquín Almunia Amann, ο οποίος άλλωστε είναι παράλληλα και Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

επιχειρήσεις. Ασχολείται επίσης με νομοθετικές προτάσεις στους διάφορους τομείς δραστηριότητάς του και αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, ως επί το πλείστο σε συναπόφαση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁶⁸.

2.5 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Αναμφίβολα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το όργανο εκείνο της Ένωσης το οποίο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον τομέα της Πολιτικής Ανταγωνισμού καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι εκείνη που διασφαλίζει την ορθή εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επιπλέον, παρακολουθεί, και όπου είναι αναγκαίο, παρεμποδίζει τις αντι-ανταγωνιστικές συμφωνίες (κυρίως συμπράξεις ιδιαίτερης σοβαρότητας), τις καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσης στην αγορά από επιχειρήσεις, τις συγχωνεύσεις και εξαγορές και τέλος τις κρατικές ενισχύσεις.

Η Επιτροπή διαθέτει ευρύ φάσμα εξουσιών ελέγχου και εφαρμογής για να επιτελέσει αυτό το έργο, όπως επί παραδείγματι διεξαγωγή ερευνών σε επιχειρήσεις, πραγματοποίηση ακροάσεων και χορήγηση απαλλαγών. Η Επιτροπή λαμβάνει τις εξουσίες αυτές από το άρθρο 105 της Σύμβασης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶⁹ σύμφωνα με το οποίο *η Επιτροπή μεριμνά για την πραγμάτωση των αρχών που καθορίζονται στα άρθρα 101 και 102. Εξετάζει, κατόπιν αιτήσεως Κράτους Μέλους ή αυτεπαγγέλτως, σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές των Κρατών Μελών που οφείλουν να της παρέχουν τη συνδρομή τους, τις περιπτώσεις εικαζομένων παραβάσεων των ανωτέρω αρχών. Αν διαπιστώσει την ύπαρξη παραβάσεως, προτείνει τα κατάλληλα μέτρα για τον τερματισμό της παράβασης.*

Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενημερώνεται για ενδεχόμενη παραβίαση του δικαίου περί Πολιτικής Ανταγωνισμού. Έτσι, δύναται να διεξάγει έρευνα κατά την οποία έχει την εξουσία να ζητεί πληροφορίες από τις κυβερνήσεις, τις αρμόδιες αρχές των κρατών - μελών αλλά και από τις ίδιες τις

⁶⁸ Σχετικά με το Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας διαθέσιμο: <http://www.consilium.europa.eu/policies/council-configurations/competitiveness.aspx?lang=el> (Οκτώβριος 2011)

⁶⁹ Πρώην άρθρο 85 της ΣΕΚ

επιχειρήσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επίσης μπορεί να λάβει γνώση για πιθανή παραβίαση κατόπιν καταγγελίας από ένα θιγόμενο μέρος. Τέλος, τα κράτη - μέλη και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται να υποβάλει καταγγελία υπό την προϋπόθεση ότι έχουν έννομο συμφέρον.

Σύμφωνα με το άρθρο 101 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷⁰, οι συμφωνίες ή οι αποφάσεις κατά παράβαση του άρθρου 101 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης *είναι αυτοδικαίως άκυρες*. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να επιβάλει πρόστιμα⁷¹.

Ωστόσο, στο σημείο αυτό, πρέπει να επισημανθεί ότι ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι οι ιδιαιτέρως αυξημένες εξουσίες που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον τομέα της Πολιτικής του Ανταγωνισμού έχουν αποδειχθεί σε μεγάλο βαθμό αναποτελεσματικές⁷². Από την άλλη μεριά, έχει υποστηριχθεί ότι η Επιτροπή επέδειξε μεγάλη αυστηρότητα κατά την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με την Πολιτική Ανταγωνισμού, ενώ παράλληλα σε πολλές περιπτώσεις αγνοήθηκε η δυναμική των εταιρειών, η οποία θα μπορούσε πράγματι να είναι επωφελής τόσο για τους ίδιους τους καταναλωτές όσο και για την ποιότητα των διαθέσιμων αγαθών, σε ορισμένες περιπτώσεις⁷³.

Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η μεγέθυνση της ευρωπαϊκής οικονομίας καθώς και η παράλληλη αύξηση της πολυπλοκότητας των ζητημάτων που αφορούσαν τις αντι-ανταγωνιστικές δραστηριότητες και πρακτικές εντός της Ενιαίας Αγοράς δυσχέραιναν το έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επιφορτίζοντάς της με έναν αρκετά μεγάλο όγκο υποθέσεων⁷⁴. Από την άλλη μεριά, δυσκολίες άρχισε να αντιμετωπίζει στο έργο της η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού (Directorate-General for

⁷⁰ Πρώην άρθρο 81 της ΣΕΚ

⁷¹ Σχετικά με τον καθορισμό των προστίμων που δύναται να επιβάλει η Επιτροπή βλ. Άρθρο 23 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 001 της 04/01/2003 σ. 0001 - 0025

⁷² Για μία εκτενέστερη ανάλυση βλ. Michele Cini and Lee McGowan, *Competition Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, 1998, σελ. 41-53

⁷³ Valentine Korah, *An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice*, 8th Edition, Hart Publishing, 2004, σελ. 23-24

⁷⁴ Gerber και Cassinis, *The "Modernization" of European Community Competition Law, Achieving Consistency in Enforcement*, E.C.L.R., Volume 27 Issue 1, January 2006

Competition) – όργανο που λειτουργεί εντός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – εξαιτίας της ταχείας ανάπτυξης των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού (National Competition Authorities) καθώς επίσης και της αυξημένης κριτικής που δέχθηκε από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα που αφορούσαν τη διαδικασία, την ερμηνεία και την οικονομική ανάλυση⁷⁵. Τέλος, ένας επιπλέον λόγος που τόνωσε την ανάγκη μεταρρύθμισης του αρχικού Κανονισμού 17/62 του Συμβουλίου, υπήρξε η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 2004 σε 25 κράτη - μέλη και το 2007 σε 27 κράτη - μέλη. Επακόλουθο της διεύρυνσης της Ένωσης προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ήταν η επιβάρυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με επιπλέον φόρτο εργασίας.

Προκειμένου να ανταποκριθεί η Επιτροπή στις νέες αυτές προκλήσεις, υιοθετήθηκε η στρατηγική της αποκέντρωσης της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού μέσω του λεγόμενου Κανονισμού Εκσυγχρονισμού (Modernisation Regulation). Κατά αυτόν τον τρόπο, από το 2004, ορισμένα καθήκοντα εφαρμογής και επιβολής των κανόνων της Πολιτικής Ανταγωνισμού της Επιτροπής έχουν αναληφθεί από τα κράτη - μέλη στο πλαίσιο της διαδικασίας εκσυγχρονισμού βάσει του Κανονισμού 1/2003⁷⁶. Ο κανονισμός αυτός παρέχει στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και στα εθνικά δικαστήρια τη δυνατότητα να εφαρμόζουν και να επιβάλλουν τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά την εφαρμογή όλων των πτυχών της πολιτικής ανταγωνισμού, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα των καταναλωτών.

Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διατηρεί ακόμα αρκετά σημαντικό ρόλο στο μηχανισμό επιβολής, ενώ παραμένει το κατεξοχήν όργανο συντονισμού στο νεοσυσταθέν Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού (European Competition Network)⁷⁷. Το Δίκτυο αυτό, το οποίο αποτελείται από τους εθνικούς φορείς καθώς και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαχειρίζεται τη ροή των

⁷⁵ Βλ. Wallace H., Wallace W., Pollack M., *Policy-Making in the European Union*, Oxford University Press, 5th Ed, 2005, σελ. 113-136

⁷⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 001 της 04/01/2003 σ. 0001 - 0025

⁷⁷ Για μία εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού βλ. τον δικτυακό τόπο http://ec.europa.eu/competition/ecn/more_details.html (Ιανουάριος 2012)

πληροφοριών μεταξύ των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού και διατηρεί τη συνοχή και την ακεραιότητα του συστήματος. Από τον Μάιο του 2004, όλες οι Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια διαθέτουν την εξουσία να εφαρμόζουν πλήρως τις διατάξεις περί ανταγωνισμού της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2.6 Τα Δικαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το ευρωπαϊκό νομικό σύστημα αποτελεί το πλαίσιο εντός του οποίου το υπερεθνικό κανονιστικό πλαίσιο για τον ανταγωνισμό λαμβάνει χώρα. Τόσο το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και το Γενικό Δικαστήριο (πρώην Πρωτοδικείο) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιβολή των κανόνων περί Πολιτικής Ανταγωνισμού.

Είναι υπεύθυνα για τη νομική επίβλεψη των κανόνων ανταγωνισμού ενώ παράλληλα διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση των ουσιαστικών και διαδικαστικών χαρακτηριστικών του ευρωπαϊκού καθεστώτος για τον ανταγωνισμό.

Με τη δεσμευτικότητα των αποφάσεών τους για όλα τα κράτη-μέλη καθώς και με την υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου έναντι του εθνικού⁷⁸, τα δικαστήρια διαμόρφωσαν σε σημαντικό βαθμό το περιβάλλον εντός του οποίου αναπτύχθηκε το γενικότερο κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής. Αυτό επιτεύχθηκε τόσο μέσα από τη λήψη απευθείας δράσεων όσο και μέσω της έκδοσης προδικαστικών αποφάσεων. Η απευθείας δράση στις υποθέσεις σχετικά με τον ανταγωνισμό, περιλαμβάνουν εφέσεις στα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια. Λαμβάνοντας αποφάσεις σε υποθέσεις αυτού του είδους, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιούργησε δεδικασμένο, επηρεάζοντας με αυτόν τον τρόπο τις μεταγενέστερες υποθέσεις.

Από την άλλη μεριά, με την έκδοση προδικαστικών αποφάσεων, το Δικαστήριο της ΕΕ συνέβαλε στη νομική ερμηνεία, όχι μόνο επιτρέποντας στα εθνικά δικαστήρια να συνεχίσουν την εκδίκαση της σχετικής υπόθεσης, αλλά παράλληλα, συμβάλλοντας και στην αποσαφήνιση και εξέλιξη πτυχών του Ευρωπαϊκού δικαίου περί της

⁷⁸ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 28 παράγραφος 1, με ιδιαίτερη αναφορά στην ερμηνευτική δήλωση του ως άνω άρθρου, 1975-2008, Η' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων, Εκδόσεις Πελεκάνος

πολιτικής του ανταγωνισμού⁷⁹.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πολυάριθμες σημαντικές αποφάσεις του Δικαστηρίου έχουν καθοριστικό αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή των Ευρωπαίων, δεδομένου ότι συμβάλλουν στην αποκατάσταση του θεμιτού ανταγωνισμού στις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αποτέλεσμα ευρύτερη επιλογή και καλύτερη ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών σε χαμηλότερες τιμές.

Οι υποθέσεις ανταγωνισμού εκδικάζονται πλέον από το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ οι προσφυγές υποβάλλονται στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Οι αποφάσεις που εκδίδει το Γενικό Δικαστήριο υπόκεινται σε αναίρεση ενώπιον του Δικαστηρίου, η οποία περιορίζεται σε νομικά ζητήματα*⁸⁰.

Είναι αλήθεια ότι ο κύριος όγκος της νομολογίας του Γενικού Δικαστηρίου αναπτύσσεται κυρίως γύρω από τους τομείς του ανταγωνισμού, τις συγκεντρώσεις των επιχειρήσεων, τις συμπράξεις καθώς και τις κρατικές ενισχύσεις⁸¹.

Από την άλλη μεριά, οι αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπόκεινται στο δικαστικό έλεγχο των Δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία επιφορτίζονται με το να διασφαλίζουν ότι η Επιτροπή ακολούθησε τις κατάλληλες διαδικασίες και το κοινοτικό δίκαιο και ότι ενήργησε στο πλαίσιο των εξουσιών της⁸². Τέλος, τα εθνικά δικαστήρια στο πλαίσιο της προδικαστικής παραπομπής⁸³ μπορούν και σε ορισμένες περιπτώσεις οφείλουν να παραπέμπουν τις υποθέσεις στο Δικαστήριο για διευκρινίσεις ως προς την ερμηνεία της νομοθεσίας ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

⁷⁹ Για μία εκτενέστερη ανάλυση βλ. Michele Cini and Lee McGowan, *Competition Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, 1998, σελ. 53-58

⁸⁰ Άρθρο 256 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην άρθρο 225 της ΣΕΚ)

⁸¹ Σχετικά με τις σημαντικότερες υποθέσεις του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης βλ. ενδεικτικά http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7033/ (Οκτώβριος 2011)

⁸² Christopher Decker, *Economics and the Enforcement of European Competition Law*, Edward Elgar, 2009, σελ. 19-20

⁸³ Για μία εκτενέστερη ανάλυση σχετικά με την προδικαστική παραπομπή βλ. Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2003, σελ. 469-478

2.7 Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα γνωμοδοτεί για όλα τα θέματα ανταγωνισμού που έχουν σχέση με τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Αυτού του τύπου η συμβουλευτική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προβλέπεται, εξάλλου, από το άρθρο 127⁸⁴ παράγραφος 4 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας μπορούν να ζητούν τα όργανα της Ένωσης αλλά και οι εθνικές αρχές. Τέλος, η ίδια η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, με δική της πρωτοβουλία, δύναται να υποβάλει γνώμες στα κατάλληλα κοινοτικά όργανα και στις εθνικές αρχές για θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της⁸⁵.

2.8 Το Ελεγκτικό Συνέδριο

Το Ελεγκτικό Συνέδριο (Court of Auditors) ελέγχει κατά πόσον οι εισπράξεις και οι δαπάνες, πραγματοποιούνται με νόμιμο και ορθό τρόπο στο πλαίσιο του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις διάφορες πολιτικές της Ένωσης. Είναι αρμόδιο να ελέγχει τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις με αντιανταγωνιστική συμπεριφορά σε υποθέσεις που έχει κινήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα πρόστιμα που καταβάλλονται επιστρέφονται στον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸⁶.

2.9 Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (European Social and Economic Committee) διαθέτει το Τμήμα Ενιαίας Αγοράς, Παραγωγής και Κατανάλωσης (Single Market, Production and Consumption Section) που συγκεκριμένα ασχολείται με την πολιτική ανταγωνισμού και την προστασία του καταναλωτή⁸⁷.

⁸⁴ Πρώην άρθρο 105 της ΣΕΚ

⁸⁵ Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2003, σελ. 227

⁸⁶ Σχετικά με το γενικότερο ρόλο και τις αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου βλ. Παναγιώτης Ι. Κανελλόπουλος, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 4^η Έκδοση, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003, σελ. 191-209

⁸⁷ http://ec.europa.eu/competition/consumers/institutions_en.html (Οκτώβριος 2011)

Ειδικότερα, το Τμήμα Ενιαίας Αγοράς, Παραγωγής και Κατανάλωσης προετοιμάζει γνωμοδοτήσεις κατόπιν αιτήματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου των Υπουργών, κατόπιν αιτήματος των εκάστοτε προεδριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τέλος έπειτα από δική του πρωτοβουλία.

Η βασική αρμοδιότητα του Τμήματος Ενιαίας Αγοράς, Παραγωγής και Κατανάλωσης είναι η ολοκλήρωση και η ομαλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς περιλαμβανομένης και της πολιτικής ανταγωνισμού⁸⁸.

⁸⁸ Σχετικά με το ρόλο και τις αρμοδιότητες του Τμήματος Ενιαίας Αγοράς και Κατανάλωσης βλ. στο δικτυακό τόπο <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.int-section> (Οκτώβριος 2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

3.1 Η Επιτροπή Ανταγωνισμού

Η Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού (στο εξής «ΕΠΑ») είναι η ανεξάρτητη αρχή της Κυπριακής Δημοκρατίας που είναι αρμόδια για τη διασφάλιση ενός υγιούς ανταγωνιστικού πλαισίου στην κυπριακή αγορά μέσα από την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού. Η ΕΠΑ είναι ανεξάρτητο θεσμοθετημένο όργανο στο οποίο έχει ανατεθεί η αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διασφάλιση υγιούς ανταγωνιστικού περιβάλλοντος⁸⁹.

Η Επιτροπή είναι πενταμελής και απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τέσσερα άλλα Μέλη, που υπηρετούν κάτω από καθεστώς πλήρους απασχόλησης.

Η Επιτροπή επικουρείται από την Υπηρεσία της Επιτροπής, η οποία έχει ως αρμοδιότητας της, κατόπιν οδηγιών της Επιτροπής, να διενεργεί τη δέουσα προκαταρκτική έρευνα για διαπίστωση παραβάσεων του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου καθώς και να αξιολογεί τις συγκεντρώσεις επιχειρήσεων στη βάση των διατάξεων του περί Ελέγχου Συγκεντρώσεων των Επιχειρήσεων Νόμου.

Οι αρμοδιότητες και εξουσίες της Επιτροπής καθορίζονται από τον περί Ελέγχου των Συγκεντρώσεων Επιχειρήσεων Νόμο Αρ. 83(I)/2014 καθώς και από τον περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμο Αρ. 13(I)/2008, ο οποίος τροποποιήθηκε με το Νόμο αρ. 41(I)/2014, διευρύνοντας και ενισχύοντας τις εξουσίες και αρμοδιότητες της Επιτροπής. Με τη θέσπιση του Νόμου αρ. 13(I)/2008 η Επιτροπή ορίζεται ως η αρμόδια αρχή ανταγωνισμού της Δημοκρατίας σύμφωνα και με τον Κανονισμό 1/2003 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁸⁹ <http://www.competition.gov.cy>

Στόχος της Επιτροπής είναι η προστασία του ανταγωνισμού στην Κυπριακή αγορά μακριά από στρεβλώσεις και νοθεύσεις. Η πολιτική του ανταγωνισμού σύμφωνα με την Επιτροπή σκοπεύει άλλωστε στη διατήρηση της υγιούς ανταγωνιστικής δομής της αγοράς και της ενθάρρυνσης της οικονομικής ανάπτυξης, μέσω της αύξησης της αποτελεσματικότητας, της παραγωγικότητας, των επενδύσεων, της έρευνας και ανάπτυξης και της καινοτομίας, με γενικότερο αποτέλεσμα την αύξηση της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας. Οι επιδιώξεις αυτές αποτελούν για την Επιτροπή σταθερό σημείο αναφοράς και απώτερο σκοπό της.⁹⁰

3.2 Ο ρόλος της Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού

Η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διατήρηση του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού σε όλους τους τομείς δράσης της οικονομίας, με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο, αλλά και την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών.

Ειδικότερα, οι περί της Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμοι του 2008 και 2014 σε συνάρτηση με τον περί Ελέγχου των Συγκεντρώσεων Επιχειρήσεων Νόμο αρ. 83(I)2014, θέτουν το πλαίσιο των κανόνων και αρχών που στόχο έχουν την εξασφάλιση αποτελεσματικού ανταγωνισμού εντός της κυπριακής αγοράς. Επίσης, επιφορτίζουν την ΕΠΑ με την υποχρέωση εκπλήρωσης του στόχου αυτού, που δημιουργεί τις συνθήκες και προϋποθέσεις ώστε να προσφέρονται στον καταναλωτή αγαθά και υπηρεσίες σε καλύτερες τιμές, καλύτερη ποιότητα και εξυπηρέτηση. Ταυτόχρονα, επιτυγχάνεται η αύξηση της αποτελεσματικότητας, της παραγωγικότητας και των επενδύσεων των επιχειρήσεων καθώς και η δημιουργία ενός κλίματος ευνοϊκού προς την έρευνα, την καινοτομία, την τεχνολογική πρόοδο και την ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνικής ευημερίας εν γένει.

Η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού συστάθηκε το 1990 με τη θέσπιση του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου αρ. 207(I)/89, ο οποίος έχει υποστεί πολλαπλές μεταμορφώσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι η προστασία του ανταγωνισμού εισήχθη στην κυπριακή έννομη τάξη το 1983 με τον περί Προστασίας του

⁹⁰ <http://www.competition.gov.cy>

Ανταγωνισμού Νόμο 62 του 1983⁹¹ (Ν.62/83), ο οποίος προέβλεπε τη σύσταση ειδικής Επιτροπής για την Προστασία του Ανταγωνισμού και εισήγαγε για πρώτη φορά στο κυπριακό εσωτερικό δίκαιο απαγορευτικούς κανόνες που αφορούν τις παράνομες συμπράξεις και την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης, οι οποίοι αποτελούσαν τους αντίστοιχους απαγορευτικούς κανόνες της Συνθήκης της Ρώμης. Ο εν λόγω νόμος προέβλεπε ότι θα τίθετο σε ισχύ σε ημερομηνία που θα καθοριζόταν από το Υπουργικό Συμβούλιο με σχετική δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, εντούτοις Ο Ν.62/83 ουδέποτε εφαρμόστηκε. Το 1989, ο Ν.62/83 καταργήθηκε τελικώς με την ψήφιση του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου 207/1989.

Ο Ν.207/98 εισήχθη στην κυπριακή έννομη τάξη όχι ως αποτέλεσμα της διαπίστωσης της ανάγκης εισαγωγής ου θεσμού της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού ή της αντίληψης της σημασίας και αναγκαιότητας για διασφάλιση των συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού προς όφελος των καταναλωτών και της οικονομίας γενικότερα, αλλά λόγω της ανάληψης σχετικής υποχρέωσης στο στάδιο εφαρμογής της δεύτερης φάσης της « Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Κύπρου », η οποία υπογράφηκε στις Βρυξέλλες στις 19/12/1972.⁹² Η Κύπρος το 1987 υπόγραψε το Πρωτόκολλο Εφαρμογής του Δεύτερου Σταδίου της Συμφωνίας, με το οποίο ανέλαβε την νομική υποχρέωση να θεσπίσει ειδική νομοθεσία για την προστασία του ανταγωνισμού στο πλαίσιο του πνεύματος της Συνθήκης της Ρώμης.⁹³ Ο εν λόγω νόμος καταργήθηκε με την εφαρμογή του περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου του 2008 (Ν. 13(I)/2008), ο οποίος ακολούθως τροποποιήθηκε με τον Νόμο 41(I)/2014.

Ο περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου 13(I)/2008 κατάργησε και αντικατέστησε τον Ν. 207/98, κυρίως ενόψει των κοινοτικών υποχρεώσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας να συμμορφωθεί με τον Κανονισμό 1/2003.⁹⁴ Ο Ν.

⁹¹ Ο περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμος 62 του 1983, Εφημερίδα της Δημοκρατίας, Αρ.1895, ημερ.7/10/1983.

⁹² Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και της Δημοκρατίας της Κύπρου, [1973] Ε.Ε. L 133, σελ.2.

⁹³ Protocol laying down conditions and procedures for the implementation of the second stage of the Agreement establishing an Association between the European Economic Community and the Republic of Cyprus and adapting certain provisions of the Agreement, [1987] Ε.Ε. L 393, σελ.25-30

⁹⁴ Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού άρθρα 81 και 82 της συνθήκης, [2003] Ε.Ε. L 1, σελ.1-25.

13(I)/2008 συμπληρώνεται από μια σειρά Κανονιστικών Διοικητικών Πράξεων, οι οποίες εισάγουν στην εθνική έννομη τάξη ως δευτερογενή νομοθεσία, τους αντίστοιχους κοινοτικούς Κανονισμούς, οι οποίοι εξαιρούν ορισμένες κατηγορίες συμπράξεων από την εφαρμογή του απαγορευτικού κανόνα του άρθρου 3(1) του Ν. 13(I)/2008 (block exemptions).⁹⁵

Οι περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμοι του 2008 και 2014, μεταξύ άλλων, καθορίζουν την Επιτροπή ως την αρμόδια αρχή ανταγωνισμού της Δημοκρατίας, στην οποία το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού και ιδιαίτερα ο Κανονισμός (ΕΕ) 1/2003, αναθέτει την αρμοδιότητα να εφαρμόζει τα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ε.Ε. σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

3.3 Αρμοδιότητες της Επιτροπής Προστασίας Ανταγωνισμού

Οι αρμοδιότητες της Επιτροπής απορρέουν από τους περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμους, Ν.13(I)/2008 και Ν.41(I)/2014 και τον περί Ελέγχου των Συγκεντρώσεων Επιχειρήσεων Νόμο, Ν.22(I)1999.

Ο Ν. 207/89, όπως έχει αναφερθεί αντικαταστάθηκε από τον περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Ν.13(I)/2008 με τον οποίο έχουν εισαχθεί μια σειρά από σημαντικούς νεοτερισμούς. Οι αρμοδιότητες της Επιτροπής, καθορίζονται στο άρθρο 23 του Ν. 13(I)2008 και εξειδικεύονται περαιτέρω στις διατάξεις που ακολουθούν. Ο ισχύων Νόμος διευρύνει τα είδη των αποφάσεων που λαμβάνονται από την Επιτροπή και τις εξουσίες της σε σχέση με τη συλλογή πληροφοριών και διεξαγωγή ερευνών με σκοπό τη διαπίστωση παραβάσεων των ουσιαστικών κανόνων. Επίσης, η εξουσία της Επιτροπής για χορήγηση αρνητικής πιστοποίησης και ατομικής εξαίρεσης καταργείται.⁹⁶

Η Επιτροπή δυνάμει των διατάξεων του Νόμου, έχει την αρμοδιότητα:

⁹⁵ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.53

⁹⁶ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.58

(α) να διερευνά και να αποφασίζει αναφορικά με παραβάσεις των άρθρων 3 ή/και 6 του Νόμου και των Άρθρων 101 ΣΛΕΕ ή/και 102 ΣΛΕΕ, είτε κατόπιν καταγγελίας είτε αυτεπάγγελτα ή όπως άλλως ορίζει ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1/2003,

(β) να αποφασίζει κατά πόσο συντρέχουν σωρευτικά οι προϋποθέσεις του άρθρου 4 του Νόμου ώστε μια συμφωνία, απόφαση και εναρμονισμένη πρακτική η οποία εμπίπτει στο άρθρο 3(1) είναι έγκυρη,

(γ) να αποφασίζει κατά πόσο συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 101(3) της Συνθήκης Λειτουργίας της ΕΕ, ώστε μια συμφωνία, απόφαση και/ή εναρμονισμένη πρακτική που εμπίπτει στο άρθρο 101(1) είναι έγκυρη,

(δ) να αποφασίζει αν σύμπραξη αναφορικά με την οποία γίνεται επίκληση Διατάγματος, δυνάμει του άρθρου 5(1) του Νόμου, εμπίπτει στην κατηγορία συμπράξεων στην οποία αναφέρεται το εν λόγω Διάταγμα, και συνεπώς δεν εφαρμόζεται το άρθρο 3 του Νόμου,

(ε) να αποφασίζει αν σύμπραξη αναφορικά με την οποία γίνεται επίκληση Ευρωπαϊκού Κανονισμού, δυνάμει του άρθρου 5(2) του Νόμου εμπίπτει στην κατηγορία συμπράξεων την οποία ρυθμίζει ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός,

(στ) να αποφασίζει για τη λήψη προσωρινών μέτρων, κατόπιν αίτησης ή αυτεπαγγέλτως, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 28 του Νόμου

(ζ) να λαμβάνει απόφαση για την ανάληψη δεσμεύσεων από μέρους των επιχειρήσεων και/ή ενώσεων επιχειρήσεων κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 25,

(η) να διεξάγει έρευνες σε συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας ή σε συγκεκριμένους τύπους συμφωνιών κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 32Α.

(θ) να καθορίζει, με απόφασή της, τα κριτήρια εξέτασης υποθέσεων κατά προτεραιότητα, για παραβάσεις των άρθρων 3 και/ή 6 και/ή των Άρθρων 101 ΣΛΕΕ και/ή 102 ΣΛΕΕ κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 23Α και να εξετάζει υποθέσεις κατά προτεραιότητα στη βάση των εν λόγω κριτηρίων. Τα εν λόγω κριτήρια λαμβάνουν ιδίως υπόψη το δημόσιο συμφέρον, τις πιθανές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό και/ή

στους καταναλωτές και τις προθεσμίες παραγραφής, ως αυτές καθορίζονται στο άρθρο 41.

(ι) να εκδίδει ανακοινώσεις για ενημέρωση οποιουδήποτε ενδιαφερόμενου σχετικά με θέματα της αρμοδιότητάς της,

(ια) να παρέχει γνώμη σε θέματα της αρμοδιότητάς της προς φορέα του Δημοσίου, χωρίς αυτό να τη δεσμεύει ως προς το περιεχόμενο μεταγενέστερης απόφασής της,

Η Επιτροπή για κάθε παράβαση των άρθρων 3, και/ή 6 του Νόμου και των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης Λειτουργίας της ΕΕ., έχει την εξουσία να λαμβάνει τα ακόλουθα μέτρα:

(α) να επιβάλλει διοικητικά πρόστιμα ανερχόμενα ανάλογα με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης μέχρι 10% του κύκλου εργασιών της επιχείρησης, ή μέχρι το άθροισμα του 10% του κύκλου εργασιών κάθε επιχείρησης που είναι μέλος της παραβαίνουσας ένωσης επιχειρήσεων, ο οποίος κύκλος εργασιών πραγματοποιήθηκε κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος,

(β) να υποχρεώνει τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων όπως εντός ταχθείσας προθεσμίας τερματίσουν τη διαπιστωθείσα παράβαση και αποφύγουν επανάληψη στο μέλλον. Σε περίπτωση που η παράβαση τερματιστεί πριν την έκδοση της απόφασης της Επιτροπής, η Επιτροπή δύναται να καταδικάσει με αναγνωριστική απόφασή της την παράβαση,

(γ) να επιβάλλει όρους και μέτρα συμπεριφοράς και/ή διαρθρωτικού χαρακτήρα, ανάλογα με τη διαπραχθείσα παράβαση, τα οποία είναι αναγκαία για την παύση της εν λόγω παράβασης,

(δ) σε περίπτωση κατά την οποία οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων δεν συμμορφώνονται με την εκδοθείσα δυνάμει των παραγράφων (β) και (γ) απόφαση της Επιτροπής, η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει διοικητικό πρόστιμο μέχρι πέντε τοις εκατόν (5%) του μέσου ημερήσιου κύκλου εργασιών κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος για κάθε ημέρα συνέχισης της παράβασης.

3.3.1 Εξέταση των παραβάσεων των άρθρων 3 και 6 του Ν.13(I)/2008

Η Επιτροπή έχει την αρμοδιότητα σύμφωνα με το άρθρο 23 του Ν. 13(I)/2008 να διερευνά και να αποφασίζει αναφορικά με παραβάσεις των άρθρων 3 ή/και 6 του Νόμου είτε κατόπιν καταγγελίας είτε αυτεπάγγελτα ή όπως άλλως ορίζει ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1/2003. Η εξέταση των παραβάσεων των Άρθρων 101 ή/και 102 ΣΛΕΕ, αποτελούν τον άξονα γύρω από τον οποίο περιστρέφονται όλες οι υπόλοιπες αρμοδιότητες, που ο Ν. 13(I)/2008 αναθέτει στην Επιτροπή.⁹⁷

Η Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 3(1) του Ν. 13(I)2008 έχει εξουσία να διερευνά και να αποφασίζει σε σχέση με τις παραβάσεις του εν λόγω άρθρου. Η εν λόγω διάταξη απαγορεύει όλες τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, καθώς και όλες τις αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που έχουν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Δημοκρατίας. Αποτελεί την βασική απαγορευτική διάταξη κατά της συλλογικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων, η οποία έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού. Η διάταξη αυτή έχει σχεδόν ταυτόσημο λεκτικό με το άρθρο 101 ΣΛΕΕ.⁹⁸

3.3.1.1 Εξαιρέσεις των συμπράξεων κατά κατηγορία (block exemption)

Η Επιτροπή είναι επίσης αρμόδια να αποφασίσει για κάθε συμφωνία, απόφαση και εναρμονισμένη πρακτική η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εδαφίου (1) του άρθρου 3, στα πλαίσια εξέτασης συγκεκριμένης υπόθεσης, εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις εξαίρεσης μιας καταρχήν απαγορευμένης σύμπραξης συμφώνως του άρθρου 4(1) του Ν. 13(I)/2008 ή εάν μια σύμπραξη εξαιρείται στο πλαίσιο ειδικού διατάγματος που εκδίδεται από το Υπουργικό Συμβούλιο ή κοινοτικού Κανονισμού.

Η Επιτροπή δηλαδή με τα διατάγματα αυτά τα οποία δύναται να εκδίδει, καθορίζει ότι συγκεκριμένες κατηγορίες συμπράξεων τεκμαίρονται ως έγκυρες και επιτρεπτές

⁹⁷ Π. Αghσιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.59

⁹⁸ Π. Αghσιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.78

εάν πληρούνται οι όροι και οι προϋποθέσεις που καθορίζονται στα σχετικά διατάγματα. Ασκώντας τη συγκεκριμένη εξουσία η Επιτροπή έχει εκδώσει μία σειρά διαταγμάτων, τα οποία αντιγράφουν ουσιαστικά τους αντίστοιχους κοινοτικούς Κανονισμούς εξαίρεσης κατά κατηγορία (Block exemptions), τα οποία τροποποιούσε ή καταργούσε ανάλογα με τις νομοθετικές εξελίξεις σε κοινοτικό επίπεδο.⁹⁹

3.3.1.2 Καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης

Το άρθρο 6(1) του Ν. 13(I)/2008, έχει δομηθεί στο πρότυπο του αντίστοιχου κοινοτικού Άρθρου 102 ΣΛΕΕ, του οποίου γενικός σκοπός είναι η προαγωγή ευημερίας του καταναλωτή.¹⁰⁰

Στη βάση του πιο πάνω άρθρου η Επιτροπή δύναται να εξετάσει τη μονομερή συμπεριφορά επιχειρήσεων που κατέχουν δεσπόζουσα θέση στο σύνολο ή μέρος της εγχώριας αγοράς ενός προϊόντος. Σύμφωνα με την ερμηνεία του άρθρου 2 του Ν. 13(I)/2008, δεσπόζουσα θέση σημαίνει «τη θέση οικονομικής δύναμης που απολαμβάνει η επιχείρηση, που την καθιστά ικανή να παρακωλύει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά και της επιτρέπει να ενεργεί σε αισθητό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές και τους πελάτες της και σε τελική ανάλυση ανεξάρτητα από τους καταναλωτές».

Σκοπός του Άρθρου 102ΣΛΕΕ και σημαντικό στοιχείο για τη δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά την εφαρμογή του είναι «η διαφύλαξη του ουσιαστικού ανταγωνισμού και όχι απλώς η προστασία των ανταγωνιστών. Αυτό μπορεί να συνεπάγεται ότι οι ανταγωνιστές που προσφέρουν λιγότερα στους καταναλωτές από πλευράς τιμών, φάσματος επιλογής, ποιότητας και καινοτομίας, θα χρειαστεί να αποχωρήσουν από την αγορά».¹⁰¹ Ο απαγορευτικός κανόνας που θέτει το Άρθρο 102ΣΛΕΕ επιδιώκει το σκοπό αυτό μέσω του ελέγχου των παραλείψεων ή των πράξεων των επιχειρήσεων που κατέχουν δεσπόζουσα θέση, οι οποίες μπορούν να

⁹⁹ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.129

¹⁰⁰ Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – Κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπόζουσες επιχειρήσεις, [2009] Ε.Ε. C 45, σελ. 7.

¹⁰¹ Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπόζουσες επιχειρήσεις, [2009] Ε.Ε. C 45, σελ. 7-20, παρ. 5-6.

παραβλάβουν την ανταγωνιστική διαδικασία και κατ' επέκταση την ευημερία του καταναλωτή.¹⁰² Από το γράμμα του άρθρου 6(1) του Ν. 13 (Ι)/2008, προκύπτει ότι η κατοχή δεσπόζουσας θέσης συνιστά απλώς μία εκ των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται για την εφαρμογή του εν λόγω άρθρου.

Η κατοχή δεσπόζουσας θέσης δεν είναι καθ' αυτή παράνομη.¹⁰³ Η καταχρηστική εκμετάλλευση της θέσης αυτής είναι που οδηγεί σε παράβαση.¹⁰⁴

3.3.1.3 Καταχρηστική εκμετάλλευση σχέσης οικονομικής εξάρτησης

Το 6(2) του Ν. 13(Ι)/2008 αφορά την καταχρηστική εκμετάλλευση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης. Η βασική διαφορά της παράβασης του άρθρου αυτού από το άρθρο 6(1) του Ν. 13(Ι)/2008 είναι ότι η επιχείρηση η οποία κάνει κατάχρηση δεν απαιτείται να κατέχει δεσπόζουσα θέση σε κάποια αγορά, αλλά αρκεί να υπάρχει σχέση οικονομικής εξάρτησης ανάμεσα σε μια ή περισσότερες επιχειρήσεις και μιας τρίτης επιχείρησης. Η Επιτροπή στην βάση του άρθρου αυτού είναι η αρμόδια να εξετάζει τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων με τις οποίες η τρίτη επιχείρηση βρίσκεται σε σχέση οικονομικής εξάρτησης.

Υποκείμενα της παράβασης του άρθρου 6(2) του Ν. 13(Ι)/2008 μπορούν να είναι επιχειρήσεις, οι οποίες κατέχουν δύναμη αγοράς πολύ μικρότερη από αυτή που κατέχει μια δεσπόζουσα επιχείρηση.¹⁰⁵ Η ενσωμάτωση αυτής της διάταξης στον περί Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμο υπήρξε απότοκο της ανάγκης κάλυψης ενός κενού,¹⁰⁶ αφού ο ανταγωνισμός σε μια αγορά μπορεί να επηρεάσει αρνητικά όχι μόνο από τη συμπεριφορά επιχειρήσεων, οι οποίες κατέχουν δεσπόζουσα θέση αλλά επίσης και από τη συμπεριφορά επιχειρήσεων, οι οποίες κατέχουν δύναμη σε μια αγορά σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις, και είναι ικανές να ενεργήσουν σε κάποιο βαθμό ανεξάρτητα. Η δύναμη σε αυτή την περίπτωση πηγάζει από τη σχέση

¹⁰² R. Wish, *Competition Law*, Oxford University Press (2009), σελ. 191-193.

¹⁰³ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο», σελ. 239

¹⁰⁴ Υπόθεση C-322/81, NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, [1981] Συλλογή 3481, σκέψη 57.

¹⁰⁵ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο», σελ. 59

¹⁰⁶ I. Kokkoris, *A Gap in the Enforcement of Article 82, british Institute of International and Comparative Law* (2009).

εξάρτησης της μιας επιχείρησης προς την άλλη.¹⁰⁷ Υπάρχει ωστόσο και ο αντίλογος σε αυτή τη άποψη που υποστηρίζει ότι ο κανόνας αυτός δεν έχει θέση στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού, αφού στη ουσία δεν προστατεύεται ο ανταγωνισμός αλλά περισσότερο η εξαρτώμενη επιχείρηση και η συμβατική της συνεργασία.¹⁰⁸

Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 6(2) του Ν. 13(I)/2008 σε κοινοτικό επίπεδο, αφού ο απαγορευτικός κανόνας που θέτει το Άρθρο 102 ΣΛΕΕ ρυθμίζει μόνο την περίπτωση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσεις. Όσον αφορά την καταχρηστική εκμετάλλευση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης, παρουσιάζεται στις εσωτερικές έννομες τάξεις ορισμένων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως και στην κυπριακή έννομη τάξη.

Δεν συγκρούεται η απαγόρευση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης οικονομικής εξάρτησης ως διακριτού απαγορευτικού κανόνα στην εσωτερική έννομη τάξη, καθ' οποιοδήποτε τρόπο με το Κοινοτικό Δίκαιο. Ειδικότερα το άρθρο 2(2) του Κανονισμού 1/2003¹⁰⁹ προβλέπει ρητώς ότι «ο παρών κανονισμός δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν στο έδαφος τους αυστηρότερες εθνικές διατάξεις οι οποίες να απαγορεύουν ή να επιβάλλουν κυρώσεις σε μονομερή συμπεριφορά στην οποία επιδίδονται επιχειρήσεις». Συμπερασματικά, ο Κανονισμός 1/2003 αναγνωρίζει την δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν αυστηρότερους κανόνες ρύθμισης της μονομερούς συμπεριφοράς των επιχειρήσεων. Ο Κανονισμός 1/2003 αναφέρει ως παράδειγμα αυστηρότερης διάταξης από αυτή της κατάχρησης της δεσπόζουσας θέσης, την κατάχρηση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης.¹¹⁰

3.3.2 Εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ

Στο άρθρο 23 του Ν. 13(I)/2008, η Επιτροπή συνιστά την Αρχή Ανταγωνισμού της Δημοκρατίας για την εφαρμογή των Άρθρων 101 ΣΛΕΕ και/ή 102 ΣΛΕΕ, κατά τα οριζόμενα στο Άρθρο 5 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003. Το άρθρο 5 του εν λόγω Κανονισμού προβλέπει ότι οι ΕΑΑ κατά την εφαρμογή των Άρθρων 101 και/ή 102

¹⁰⁷ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.354

¹⁰⁸ Λ. Ε. Κοτσίρης, *Δίκαιο Ανταγωνισμού (Αθέμιτου και Ελεύθερου)*, Εκδόσεις Σάκκουλα (2001), σελ.552

¹⁰⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης, [2003] Ε.Ε. L 1, σελ. 1-25.

¹¹⁰ Ibid, παρ.8

ΣΛΕΕ μπορούν να εκδίδουν απόφαση για παύση της παράβασης των πιο πάνω διατάξεων, για τη λήψη προσωρινών μέτρων, για την αποδοχή ανάληψης δεσμεύσεων και για την επιβολή προστίμου, χρηματικής ποινής ή κάθε άλλης κύρωσης προβλεπόμενης από την εθνική τους νομοθεσία.

3.3.3 Επιβολή προστίμων- Άλλα μέτρα συμμόρφωσης

Η Επιτροπή για οποιαδήποτε παράβαση του Ν.13(Ι)/2008 έχει την εξουσία να επιβάλει διοικητικό πρόστιμο. Συγκεκριμένα, για τις παραβάσεις που αφορούν τα άρθρα 3 και/ή 6 του Ν. 13(Ι)/2008 καθώς επίσης και των Άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, την οποία διαπράττουν επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων, η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει διοικητικό πρόστιμο ανερχόμενο ανάλογα με το βαθμό παράβασης και τη διάρκεια της παράβασης, μέχρι το δέκα τοις εκατόν (10%) του κύκλου εργασιών της επιχείρησης ή μέχρι το άθροισμα του δέκα τοις (10%) του κύκλου εργασιών της επιχείρησης ή μέχρι το άθροισμα του δέκα τοις εκατόν (10%) του κύκλου εργασιών κάθε επιχείρησης που είναι μέλος της ένωσης επιχειρήσεων.

3.3.4 Λήψη προσωρινών μέτρων

Η Επιτροπή έχει επίσης την εξουσία να διατάζει τη λήψη προσωρινών μέτρων κάτω από τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 28 του Ν. 13(Ι)/2008.¹¹¹ Οι συγκεκριμένες προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται βάσει του Ν. 13(Ι)/2008 πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά. Η δυνατότητα έκδοσης απόφασης για λήψη προσωρινών μέτρων μπορεί να γίνει είτε αυτεπάγγελα είτε μετά από σχετική αίτηση των ενδιαφερομένων μερών, αφού υποβληθεί νομότυπη καταγγελία. Εάν η καταγγελία δεν είναι νομότυπη συμπαρασύρεται ως απαράδεκτη και η αίτηση για τη λήψη προσωρινών μέτρων.¹¹²

3.3.5 Ανακοινώσεις - Γνωμοδοτήσεις

Η Επιτροπή σχετικά με θέματα της αρμοδιότητάς της, μπορεί να εκδίδει ανακοινώσεις για την ενημέρωση οποιουδήποτε εκ των ενδιαφερομένων. Επιπλέον άλλη σημαντική εξουσία

¹¹¹ Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού, Ετήσια Έκθεση 2009.

¹¹² Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.373

της Επιτροπής είναι να γνωμοδοτεί φορείς του Δημοσίου για θέματα που είναι εντός της αρμοδιότητάς της. Στον Ν.13(Ι)/2008 διευκρινίζεται ότι η γνώμη που παρέχει η Επιτροπή δεν την δεσμεύει σχετικά με το περιεχόμενο μεταγενέστερης απόφασης της αλλά ούτε επηρεάζει την εγκυρότητα της απόφασης αυτής. Η εξουσία αυτή της Επιτροπής είναι ακόμη μία σημαντική καινοτομία που εισήγαγε ο Ν. 13(Ι)/2008 αφού στον προισχύσαντα νόμο δεν υπήρχε τέτοια πρόνοια.

3.3.6 Καθορισμός κριτηρίων για εξέταση καταγγελιών κατά προτεραιότητα

Καινοτομία επίσης αποτελεί και η εισαγωγή του άρθρου 23Α με τον τροποποιητικό Νόμο, Ν.41(Ι)/2014 , οποίο στην παράγραφο 1 ορίζει ότι η Επιτροπή με απόφασή της, η οποία δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, γνωστοποιεί τα κριτήρια, τα οποία λαμβάνει υπόψη για κατά προτεραιότητα εξέταση των υποθέσεων που αφορούν παραβάσεις των άρθρων 3 και/ή 6 του Νόμου και/ή των Άρθρων 101 της ΣΛΕΕ και/ή 102 της ΣΛΕΕ. Αυτή η απόφαση της Επιτροπής εκδίδεται κατόπιν διεξαγωγής δημόσιας διαβούλευσης, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως το δημόσιο συμφέρον, τις πιθανές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό και/ή στους καταναλωτές και τις προθεσμίες παραγραφής ως αυτές καθορίζονται στο άρθρο 41. Η Επιτροπή δύναται να τροποποιεί την απόφασή της αυτή, όποτε κρίνει αναγκαίο και σε κάθε περίπτωση εντός τριών (3) ετών από τη δημοσίευση της απόφασης.

3.3.7 Συνεργασία με άλλες αρχές

Με τον τροποποιητικό Νόμο, Ν.41(Ι)/2014, έχει εισαχθεί στον Ν.13(Ι)/2008 και το άρθρο 23Β στο οποίο ορίζεται στο άρθρο 23Β (1) ότι η Επιτροπή δύναται να συνεργάζεται με τις ρυθμιστικές ή άλλες αρχές που ασκούν έλεγχο σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας της Δημοκρατίας και παρέχει τη συνδρομή της, εφόσον της ζητηθεί, σε αυτές. Περαιτέρω το άρθρο 23Β (2) του Ν. 13(Ι)/2008 δίνει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να ζητεί τη συνδρομή των ως άνω ρυθμιστικών ή άλλων αρχών, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της και στην παράγραφο (3) του ίδιου άρθρου τη δυνατότητα να συνάπτει πρωτόκολλα συνεργασίας με άλλες εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού.

3.3.8 Ανάλυση δεσμεύσεων

Καινοτομία του Ν.13(Ι)/2008 αποτελεί και η δυνατότητα της Επιτροπής στη βάση του νέου άρθρου 25 Ν. 13(Ι)/2008, να αποδεχθεί δεσμεύσεις που προσφέρονται να αναλάβουν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, ούτως ώστε να ανταποκριθούν στις αντιρρήσεις της Επιτροπής όπως αυτές διατυπώνονται στο πλαίσιο της προκαταρκτικής της εκτίμησης. Η Επιτροπή αποδεχόμενη τις προτεινόμενες δεσμεύσεις, με απόφαση της δύναται να τις καταστήσει υποχρεωτικές για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων. Η εν λόγω διάταξη ουσιαστικά ταυτίζεται με την διάταξη του άρθρου 9 του Κανονισμού 1/2003, που προβλέπει ρητώς τη δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να υιοθετεί αποφάσεις δεσμεύσεων. Σύμφωνα με το Κοινοτικό Δίκαιο, η ανάληψη δεσμεύσεων πρέπει να αποτελεί αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης των μερών (οικειοθελής ανάληψη των δεσμεύσεων).¹¹³ Όπως έχει νομολογηθεί από τα Δικαστήρια της Ένωσης, το γεγονός ότι τα μέρη εξαναγκάστηκαν αθέμιτα από την Επιτροπή να λάβουν συγκεκριμένες δεσμεύσεις αποτελεί λόγω ακύρωσης της απόφασης της Επιτροπής για αποδοχή δεσμεύσεων.¹¹⁴

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αποδοχή των προτεινόμενων δεσμεύσεων ανήκει την απόλυτη διακριτική εξουσία της Επιτροπής. Σε κοινοτικό επίπεδο μάλιστα έχει νομολογηθεί στην υπόθεση *Alrosa*, ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν οφείλει καν να αιτιολογήσει τη θέση της ότι η έκδοση απόφασης δεσμεύσεων δεν αποτελεί κατάλληλο μέσο ολοκλήρωσης της ενώπιον της διαδικασίας.¹¹⁵

3.3.9 Εξουσίες της Επιτροπής προς συλλογή πληροφοριών, λήψη δηλώσεων και έρευνα

Η Επιτροπή στη βάση των άρθρων 30, 30Α , 31 και 32 του Ν.13(Ι)/2008 διαθέτει ευρείες εξουσίες διεξαγωγής έρευνας. Η πρώτη εξουσία της Επιτροπής αφορά την συλλογή πληροφοριών κατόπιν υποβολής γραπτού αιτήματος προς επιχειρήσεις,

¹¹³ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο», σελ.64

¹¹⁴ Υπόθεση T-282/02, *Graf Yorck von Wartenburg v. Parliament and Commission*, [2006], Συλλογή II-319

¹¹⁵ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.65

ενώσεις επιχειρήσεων ή άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς. Η Επιτροπή μπορεί επίσης κατόπιν νέου αιτήματος να ζητήσει περαιτέρω πληροφορίες ή διευκρινίσεις ή επεξηγήσεις και όχι μόνο προς τις επιχειρήσεις αλλά και προς τρίτα πρόσωπα τα οποία έχουν υποχρέωση όπως παρέχουν πλήρως και επακριβώς όλες τις ζητούμενες πληροφορίες για λογαριασμό του εμπλεκόμενου προσώπου, της επιχείρησης ή της ένωσης επιχειρήσεων, εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά την εξουσία της Επιτροπής να διεξάγει συνέντευξη με κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο όμως συναινεί με αυτό, με σκοπό τη λήψη δηλώσεων αναφορικά με το αντικείμενο της διενεργούμενης έρευνας. Αυτό μπορεί να γίνει και με τη λήψη καταθέσεων από τα εν λόγω πρόσωπα εφόσον ενημερωθούν σχετικά, και με το πέρας της συνέντευξης εγκρίνουν και υπογράφουν την καταγεγραμμένη συνέντευξη. Η εξουσία αυτή της Επιτροπής έχει εισαχθεί στην κυριακή έννομη τάξη με το άρθρο 30Α του Ν.13(Ι)/2008 με τον τροποποιητικό Νόμο Ν.41(Ι)/2014.

Η τρίτη κατηγορία αφορά την εξουσία της Επιτροπής για διενέργεια επιτόπιων ερευνών, χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση της επιχείρησης ή ένωσης επιχειρήσεων και προς τούτο να εισέρχεται σε κάθε γραφείο, χώρο, γήπεδο και μεταφορικό μέσο των επιχειρήσεων και ενώσεων επιχειρήσεων, καθώς και σε κάθε άλλο επαγγελματικό χώρο εξαιρουμένων των κατοικιών. Επίσης να ελέγχει τα αρχεία, τα βιβλία, τους λογαριασμούς, καθώς και κάθε άλλο έγγραφο επαγγελματικής δραστηριότητας, ανεξαρτήτως της μορφής αποθήκευσής τους. Καθώς επίσης και να λαμβάνει ή να αποκτά υπό οποιαδήποτε μορφή αντίγραφο ή απόσπασμα αρχείων, βιβλίων, λογαριασμών και κάθε άλλο έγγραφο επαγγελματικής δραστηριότητας ανεξαρτήτως της μορφής αποθήκευσής τους και οπουδήποτε και αν αυτά φυλάσσονται. Επίσης, η Τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει την εξουσία της Επιτροπής, κατόπιν έκδοσης δεόντως αιτιολογημένου δικαστικού εντάλματος για διενέργεια ελέγχου σε οποιοδήποτε χώρο, γήπεδο και μεταφορικό μέσο υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 32 του Ν. 13(Ι)/2008.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1/2003 ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

4.1 Γενικά

Οι αλλαγές των τελευταίων ετών έχουν προσδώσει μια πολύ πλούσια έννοια στο δίκαιο του ανταγωνισμού και συγκεκριμένα το ευρωπαϊκό δίκαιο του ανταγωνισμού έχει καθιερωθεί ως ξεχωριστός κλάδος δικαίου ο οποίος διαφοροποιείται από το δίκαιο των κρατών μελών και το διεθνές δίκαιο.

Η 1^η Μάιου εκτός από την ιστορική διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την είσοδο δέκα νέων κρατών μελών, αποτελεί και ορόσημο για το ευρωπαϊκό δίκαιο του ανταγωνισμού, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην υιοθέτηση του νέου Κανονισμού 1/2003 και του «πακέτου εκσυγχρονισμού» του δικαίου του ανταγωνισμού. Το «πακέτο εκσυγχρονισμού» συντελέστηκε με την υιοθέτηση κανόνων παράγωγου δικαίου, συνοδευόμενων από ερμηνευτικές και εκτελεστικές οδηγίες της Επιτροπής για την εφαρμογή πρωτογενών κανόνων του ανταγωνισμού. Οι περισσότερες ουσιαστικές και πρωτοποριακές αλλαγές στον τρόπο εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ έγιναν με τον Κανονισμό 1/2003, ο οποίος αποτελεί την κορυφαία πράξη προσπάθειας εκσυγχρονισμού του δικαίου του ανταγωνισμού, ενώ τα αποτελέσματα του έχουν τεράστιο αντίκτυπο σε όλο το φάσμα του ευρωπαϊκού δικαίου.¹¹⁶

Ο Κανονισμός αυτός αντικαθιστά τον κανονισμό 17 του Συμβουλίου της 6^{ης} Φεβρουαρίου 1962, ο οποίος είναι ο πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης για την ΕΚ. Ο νέος Κανονισμός αντικαθιστά τον Κανονισμό 17/62 και προχωρά σε μία εκ βαθέων αναδιάρθρωση των κοινοτικών

¹¹⁶ Βλ. σχετικά Γιάννης Β. Αυγερινός, «Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ», Νομική Βιβλιοθήκη

αντιμονοπωλιακών κανόνων. Μέχρι την ημερομηνία αυτή, ο «παλαιός» κανονισμός παρέμεινε εν ενεργεία¹¹⁷.

Τα κυριότερα εκσυγχρονιστικά στοιχεία που εισάγει ο πιο πάνω Κανονισμός είναι:

- Κατάργηση του συστήματος γνωστοποίησης και πιστοποίησης περιοριστικών συμφωνιών του ανταγωνισμού που πληρούν τους όρους του άρθρου 101(3) ΣΛΕΕ
- Η ενίσχυση του ρόλου των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού και των εθνικών Δικαστηρίων.
- Η στενή συνεργασία της Επιτροπής και των ΕΑΑ με την δημιουργία Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού
- Η ενίσχυση των εξουσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο πλαίσιο εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 της ΣΛΕΕ.¹¹⁸

Πιο κάτω θα γίνει μία προσπάθεια ανάλυσης των αλλαγών που έχει επιφέρει στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού ο Κανονισμός 1/2003. Ο Κανονισμός 1/2003 και το «πακέτο εκσυγχρονισμού» που προωθήθηκε διαμέσου αυτού αποτελούν μία τομή στην ιστορία του κοινοτικού δικαίου. Για να καταστεί δυνατή η κατανόηση των αλλαγών αυτών αλλά και ο τρόπος λειτουργίας τους σε σχέση με το προϋπάρχον νομικό πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικαίου του Ανταγωνισμού θα επιχειρηθεί μία συγκριτική προσέγγιση των δύο Κανονισμών, του παλαιού Κανονισμού 17/62 και του νέου Κανονισμού 1/2003.

Συμφώνα με τον Κανονισμό 17/1962 η Επιτροπή διέθετε την αποκλειστική αρμοδιότητα για έγκριση περιοριστικών συμφωνιών, σύμφωνα του άρθρου 81 παρ. 3 του εν λόγω κανονισμού.

Το «συγκεντρωτικό σύστημα» έγκρισης ήταν πολύ αποτελεσματικό και λειτούργησε ως προς το να εδραιωθεί η ανάπτυξη της πολιτικής ανταγωνισμού στην Κοινότητα.

¹¹⁷ Βλ. σχετικά Παν. Ι Κανελλόπουλος, «Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2003

¹¹⁸ Βλ. σχετικά Γ. Δημητριάδης, Σημειώσεις Μαθήματος Δίκαιο του Ανταγωνισμού, LLM550, 2015

Παρόλα αυτά, σε μια διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση ειδικά κατά το έτος 2004 δεν θα μπορούσε να εξασφαλιστεί η διασφάλιση αποτελεσματικής εποπτείας της αγοράς σε συσχετισμό με την επιτακτική ανάγκη απλοποίησης και εκσυγχρονισμού της διοικητικής διαδικασίας.

4.2 Κατάργηση γνωστοποίησης και πιστοποίησης περιοριστικών συμφωνιών

Η αντικατάσταση του συγκεντρωτικού καθεστώτος γνωστοποίησης από το σύστημα της *ex lege* «εξαίρεσης άμεσης εφαρμογής» αποτελεί την θεμελιώδη αλλαγή που εισήγαγε ο Κανονισμός.

Ο Κανονισμός 1/2003 βασίζεται στην αρχή των αποκεντρωμένων αρμοδιοτήτων, την οποία καθιερώνει στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού με έναν τρόπο διαφορετικό από αυτόν που μέχρι την στιγμή της εφαρμογής του είθιστο. Ως μέρος του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου ο Κανονισμός 1/2003 έχει άμεση εφαρμογή σε όλα τα κράτη μέλη¹¹⁹. Έτσι οι εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού και τα εθνικά Δικαστήρια είναι πλέον αρμόδια να εφαρμόζουν όχι μόνο τις απαγορεύσεις του άρθρου 101 παρ.1 και 102 ΣΛΕΕ αλλά και την παρ.3 του άρθρου 101 ΣΛΕΕ η οποία κατέστη πλέον κανόνας άμεσης εφαρμογής.¹²⁰

Η παρ.1 και παρ.3 δεν εφαρμόζονται πλέον ξεχωριστά αλλά ως ένα ενιαίο όλο «εκ των υστέρων». Πραγματοποιείται δηλαδή η μετάβαση από ένα σύστημα *ex ante* επιβολής των κανόνων ανταγωνισμού με προηγούμενο διοικητικό έλεγχο σε ένα σύστημα *ex post* επιβολής με αποτρεπτική λειτουργία.¹²¹

¹¹⁹ Βλ. σχετικά Παν. Ι Κανελλόπουλος, «Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 2003

¹²⁰ Βλ. Κ. Ηλιόπουλου, Η πολιτική ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο Μαραβέγια/Τσινισιζέλη, Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση : Οργάνωση και Πολιτικές, 50 χρόνια, εκδ. Θεμέλιο, 2007

¹²¹ Βλ. Κ. Ηλιόπουλου, στο Κόκκορης/Λιανός, Η μεταρρύθμιση του ευρωπαϊκού και ελληνικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008

4.3 Ενίσχυση του ρόλου των εθνικών αρχών ανταγωνισμού και των εθνικών δικαστηρίων

Αρχικά με βάση το άρθρο 3(1) η εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 από τα εθνικά Δικαστήρια και τις αρχές ανταγωνισμού, αποτελεί πλέον υποχρέωση και όχι δικαίωμα όταν από την παράνομη συμπεριφορά επηρεάζεται το διακοινοτικό εμπόριο.

Το άρθρο 3(2) υποχρεώνει τις αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών να μην απαγορεύουν στο πλαίσιο εθνικής νομοθεσίας ανταγωνισμού, συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και συμπράξεις, οι οποίες μπορεί να επηρεάζουν το διακοινοτικό εμπόριο, αλλά οι οποίες δεν απαγορεύονται από το κοινοτικό κεκτημένο. Παρ' ταύτα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι εθνικές αρχές και τα εθνικά Δικαστήρια είναι ελεύθερα να εφαρμόζουν αυστηρότερη εθνική νομοθεσία στην επικράτεια τους, σε πρακτικές που ακολουθούν οι επιχειρήσεις. Τέλος, οι συμφωνίες και οι πρακτικές που απαγορεύονται από τα άρθρα 101 και 102 δεν μπορούν να ευνοούνται από την εθνική νομοθεσία. Η αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων επιβεβαιώνεται, για πρώτη φορά σε νομοθετικό κείμενο από τον Κανονισμό 1/2003 στον οποίο λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή των ευρωπαϊκών κανόνων ανταγωνισμού. Επιπλέον η εφαρμογή του άρθρου 101 παρ.3 στα εθνικά δικαστήρια αποκλείει τη δυνατότητα των επιχειρήσεων να καθυστερούν ενοποιών των εθνικών δικαστηρίων με κοινοποιήσεις προς την Επιτροπή και αυτό αίρει το εμπόδιο που υπήρχε με τον κανονισμό 17/1962 ως προς την εκδίκαση διαφορών μεταξύ ιδιωτών.

Εκτός των διαδικασιών στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού πλέον αυτός που έχει αξίωση από ζημιά που έχει υποστεί από κάποια απαγορευμένη συμφωνία ή καρτέλ έχει τη δυνατότητα να ζητήσει προστασία από τα εθνικά δικαστήρια.

4.4 Η στενή συνεργασία της επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού με τη δημιουργία ευρωπαϊκού δικτύου ανταγωνισμού

Οι βασικές διατάξεις της συνεργασίας ανάμεσα στην Επιτροπή και τις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού βρίσκονται στο Κεφάλαιο IV του Κανονισμού 1/2003. Οι Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού και η Επιτροπή έχουν αλληλοδεσμευτεί με την αρχή της «στενής συνεργασίας».¹²²

Έτσι οι ΕΑΑ και η Επιτροπή συναποτελούν ένα δίκτυο δημόσιων αρχών, οι οποίες ενεργούν προς χάριν του δημόσιου συμφέροντος και συνεργάζονται στενά με στόχο την προάσπιση του ανταγωνισμού.¹²³

Για την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού (ΕΔΑ - European Competition Network) ως ένα φόρουμ διαμεσολάβησης και συνεργασίας των ΕΑΑ με την Επιτροπή.

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού αποτελεί ένα μηχανισμό για διαβουλεύσεις και συνεργασία στο πλαίσιο της εφαρμογής της πολιτικής ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ειδικότερα, το Δίκτυο παρέχει ένα πλαίσιο για συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών αρχών ανταγωνισμού στις περιπτώσεις εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης και συνιστά τη βάση για τη διαμόρφωση και διατήρηση μιας κοινής αντίληψης για την πολιτική του ανταγωνισμού στην Ευρώπη.

Το ίδιο το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού δεν έχει οποιεσδήποτε αυτόνομες εξουσίες και αρμοδιότητες και ούτε αποτελεί οργανισμό ή κάποια νομική οντότητα. Είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών που έχουν τις εξουσίες και αρμοδιότητες να εφαρμόζουν τους κοινοτικούς κανονισμούς, όπως προβλέπονται στα άρθρα 101 και 102 της ΣΛΕΕ. Γι' αυτό, από την αρχή, ξεκαθαρίστηκε, μέσω της Κοινής Δήλωσης του Συμβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη συνεργασία στο πλαίσιο του δικτύου των αρχών ανταγωνισμού, που

¹²² Άρθρο 11 (1) Κανονισμού

¹²³ Βλ. σχετικά Γιάννης Β. Αυγερινός, «Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ», Νομική Βιβλιοθήκη

υιοθετήθηκε με τον Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003, ότι οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού είναι ανεξάρτητες ή μια από την άλλη και η συνεργασία τους βασίζεται στην αρχή της ισότητας, του αλληλοσεβασμού και της αλληλεγγύης.

Η Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι υπόλοιπες εθνικές αρχές ανταγωνισμού σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ συνεργάζονται μεταξύ τους μέσω του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού (ΕΔΑ):

- με την αμοιβαία ενημέρωση για τις υποθέσεις που διερευνούν και τις αποφάσεις που εκδίδουν
- με το συντονισμό των ερευνών τους, εφόσον είναι ανάγκη
- με την αμοιβαία συνδρομή στις έρευνες αυτές και
- με την ανταλλαγή αποδεικτικών στοιχείων

Δημιουργείται, έτσι, ένας αποτελεσματικός μηχανισμός για την αντιμετώπιση των επιχειρήσεων που ασκούν διασυνοριακές πρακτικές που περιορίζουν τον ανταγωνισμό.

Μέσω του Δικτύου αυτού, οι αρχές ανταγωνισμού ενημερώνουν η μία την άλλη για τις αποφάσεις που πρόκειται να πάρουν και δέχονται σχόλια από τις άλλες αρχές ανταγωνισμού. Στις περιπτώσεις που χρειάζεται συνεκτική και αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να ασχοληθεί η ίδια με μια υπόθεση.

Στο πλαίσιο της λειτουργίας του Δικτύου, ομάδες εμπειρογνομόνων από ορισμένους κλάδους (για παράδειγμα στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια κ.λπ.) συζητούν διάφορα προβλήματα ανταγωνισμού και προωθούν κοινές προσεγγίσεις. Έτσι, χάρη στο ΕΔΑ οι αρχές ανταγωνισμού ανταλλάσσουν τις εμπειρίες τους και καθορίζουν τις ενδεδειγμένες ορθές πρακτικές

Η Επιτροπή διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα κατά τον Κανονισμό 17/1962 για έγκριση περιοριστικών συμφωνιών του ανταγωνισμού σύμφωνα με τους όρους του

άρθρου 81 παρ.3 ΣΕΚ. Ο νέος Κανονισμός αντικατέστησε αυτή την αποκλειστική αρμοδιότητα με εφαρμογή των αποκλειστικών εξουσιών συλλογικά από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού.

Σημαντική καινοτομία του Κανονισμού 1/2003 αποτελεί η δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών, αφού ο προηγούμενος Κανονισμός 17/1962 δεν εμπεριέχει κάτι ανάλογο στις διατάξεις του. Η ως άνω αναφερόμενη η συνεργασία διαχωρίζεται σε κάθετη συνεργασία, όταν η ανταλλαγή πληροφοριών γίνεται μεταξύ μιας εθνικής αρχής και της Επιτροπής και σε οριζόντια συνεργασία όταν γίνεται μεταξύ των διαφόρων αρχών ανταγωνισμού.

4.4.1 Κάθετη συνεργασία

Το άρθρο 11, παρ. 2-6, επιβάλλει την υποχρέωση των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού να ενημερώνουν την Επιτροπή σχετικά με τα πρώτα επίσημα μέτρα διεξαγωγής έρευνας στα οποία αυτές καταφεύγουν και σχετικά με την υιοθέτηση οποιωνδήποτε μέτρων κατά της παραβίασης του Άρθρου 7, τις δεσμευτικές αποφάσεις του Άρθρου 9 και αποφάσεις για τις οποίες τυχόν χρησιμοποιούν το πλεονέκτημα μιας μαζικής εξαιρέσεως υπό την έννοια του Άρθρου 29. Επιπλέον, οι Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού έχουν το δικαίωμα να συμβουλευούνται την Επιτροπή και την υποχρέωση να της παρέχουν απαραίτητα έγγραφα για την ολοκλήρωση της υπόθεσης. Η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να κοινοποιεί αντίγραφα των εγγράφων στις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού και να τις ενημερώνει παράλληλα για τα δικά της ερευνητικά μέτρα.

4.4.2 Οριζόντια συνεργασία

Αφορά την συνεργασία μεταξύ των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού. Ο κανονισμός 1/2003 προωθεί άμεση συνεργασία μεταξύ των ΕΑΑ ούτως ώστε να συγκεντρωθούν στοιχεία και απαραίτητες πληροφορίες για ολοκλήρωση των υποθέσεων.

Οποιαδήποτε ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αρχών και η χρήση τους ως αποδεικτικών μέσων από την αρχή που τις έχει ζητήσει πρέπει υποχρεωτικά να

γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 12 του Κανονισμού.¹²⁴ Επίσης, πληροφορίες που συγκεντρώνονται σε μία έρευνα που διεξάγεται από μία Εθνική Αρχή Ανταγωνισμού εκ μέρους μιας άλλης μπορεί επίσης να είναι αντικείμενο ανταλλαγής.

Γενικότερα υπάρχει γενικότερη υποχρέωση της Επιτροπής και των ΕΑΑ ως προς την ανταλλαγή και χρήση πληροφοριών για σεβασμό επαγγελματικού απορρήτου και επαγγελματικής μυστικότητας καθώς και υποχρέωση χρήσης των πληροφοριών μόνο για την εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 και για το συγκεκριμένο αντικείμενο για το οποίο συνελέγησαν. Επιπλέον υποχρέωση προστασίας των φυσικών προσώπων από την επιβολή κυρώσεων βάσει των πληροφοριών αυτών.

Επιπρόσθετα, ο Κανονισμός προβλέπει την δυνατότητα οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να βοηθούν τα εθνικά δικαστήρια ως *amicus curiae*. Σχετικά, οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού μπορούν να υποβάλουν γραπτή και προφορική αναφορά στο δικαστήριο αναφορικά με υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον τους, ενισχύοντας έτσι την συνεπή εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού.

Καινοτομία του Κανονισμού 1/2003 αποτελεί επίσης, η εξουσία της Επιτροπής να ελέγχει οποιουσδήποτε άλλους χώρους, ακόμη και ιδιωτικούς, αν υπάρχουν εύλογες υπόνοιες ότι φυλάσσονται εκεί βιβλία ή άλλα έγγραφα που συνδέονται με την επιχείρηση και το αντικείμενο ελέγχου τα οποία ενδέχεται να είναι σχετικά με την απόδειξη σοβαρής παράβασης του άρθρου 101 ή 102 της Συνθήκης.¹²⁵

Η στοιχειοθέτηση της ευθύνης, πλέον με το νέο Κανονισμό 1/2003 γίνεται με το βάρος απόδειξης για παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού να έχει τεθεί στο μέρος που επικαλείται την χρήση της διάταξης ή εν προκειμένω στη αρχή που τους επικαλείται.

¹²⁴ Βλ. σχετικά Γιάννης Β. Αυγερινός, «Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ», Νομική Βιβλιοθήκη σελ.195

¹²⁵ Βλ. σχετικά Γιάννης Β. Αυγερινός, «Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ», Νομική Βιβλιοθήκη σελ.150

4.5 Η ενίσχυση των εξουσιών της ευρωπαϊκής επιτροπής στο πλαίσιο εφαρμογής των άρθρων 102 και 102 της ΣΛΕΕ

Τα άρθρα 18 έως 20 του Κανονισμού 1/2003 ενισχύουν τις εξουσίες της Επιτροπής και συγκεκριμένα τις ερευνητικές-ελεγκτικές. Η σημασία των εξουσιών διαφαίνεται στις περιπτώσεις που η Επιτροπή ζητά πληροφορίες οι οποίες δεν προσφέρονται εθελοντικά από τις επιχειρήσεις. Η Επιτροπή διαθέτει την εξουσία αίτησης πληροφοριών, την εξουσία διεξαγωγής ακροάσεων προσώπων μετά απλό την συναίνεση τους προς το σκοπό συλλογής πληροφοριών, καθώς και την εξουσία να ζητά από τους αντιπροσώπους των επιχειρήσεων επεξηγήσεις περί γεγονότων ή εγγράφων που σχετίζονται με το αντικείμενο του ελέγχου και η επέκταση της εξουσίας επιτόπιου ελέγχου χώρων πέρα των επαγγελματικών, των διευθυνόντων συμβούλων και των λοιπών μελών του προσωπικού των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, καθώς και των μεταφορικών τους μέσων.¹²⁶

Σχετικά με την εξουσία αίτησης πληροφόρησης υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση από την εξουσία που υπήρχε στον Κανονισμό 17/1962 κατά την οποία υπήρχαν δύο διαδικασίες για παροχή πληροφοριών, η «ανεπίσημη» με την οποία ζητούσε με απλή αίτηση πληροφορίες και η «επίσημη» με την οποία η Επιτροπή με απόφαση της απαιτούσε πληροφορίες. Πλέον η Επιτροπή με την διαφοροποίηση αυτή μπορεί να ζητήσει εξαρχής με απόφαση της όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Υπό το ισχύον δίκαιο, με τα άρθρα 7 έως 10 του καν. 1/2003 παρέχονται στην Επιτροπή ορισμένες εξουσίες απόφασης, οι οποίες προβλέπονταν ήδη υπό το ισχύσαν δίκαιο, είτε από τον καν. 17/1962 είτε από την νομολογία του ΔΕΚ, και ορισμένες κυρωτικές εξουσίες, δηλαδή η δυνατότητα να επιβάλει πρόστιμα και χρηματικές ποινές στις επιχειρήσεις, κατά τα άρθρα 23 και 24 του καν. 1/2003.

Σημαντικό ακόμα είναι το γεγονός ότι ο Κανονισμός με το άρθρο 15 παρ.3 προβλέπει τη δυνατότητα της Επιτροπής να βοηθά τα Δικαστήρια ως *amicus curiae* δηλαδή να υποβάλλει εξ ιδίας πρωτοβουλίας γραπτές παρατηρήσεις σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 101 και 102 αλλά και προφορικές (μετά από σχετική άδεια του

¹²⁶ Βλ. σχετικά Κ. Ηλιόπουλου

Δικαστηρίου) . Η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη όταν της το ζητήσουν να προσφέρει αρωγή και να συνεργαστεί με τα εθνικά Δικαστήρια υποβάλλοντας γραπτές ή προφορικές παρατηρήσεις στα δικαστήρια των κρατών μελών.

4.6 Διαφοροποιήσεις του νέου συστήματος

- **Άρθρο 101**

Στον τομέα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, με σκοπό την δημιουργία και διασφάλιση ισότιμων όρων ανταγωνισμού, θεσπίζεται η αποκλειστική εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου¹²⁷ ή κατ' άλλη διατύπωση η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου είναι πλήρης, αφού αφορά το σύνολο του 101 ΣΛΕΕ. Εγκαταλείπεται λοιπόν στον τομέα αυτό η αρχή της παράλληλης εφαρμογής, η οποία σε πρώτη ανάγνωση του άρθρου 3 παρ. 1 φαίνεται ότι συνεχίζει να ισχύει. Το εθνικό, λοιπόν, δίκαιο ανταγωνισμού είναι εφαρμοστέο μόνο σε περίπτωση που η συμφωνία ή πρακτική δεν επηρεάζει το διακοινοτικό εμπόριο¹²⁸.

Τα μέσα αποκατάστασης πριν να τεθεί σε ισχύ ο Κανονισμός 1/2003 ήταν η ακυρότητα των συμβατικών ρητρών που περιλάμβαναν περιορισμό ή νόθευση του ανταγωνισμού, επιβολή προστίμων ή και περιοδικές καταβολές στους εμπλεκόμενους για παράβαση, διακοπή της προσβολής του ανταγωνισμού αλλά και παράλειψη της στο μέλλον.

Με τον Κανονισμό, προβλέπονται πρόστιμα για διαδικαστικές και ουσιαστικές παραβάσεις (άρθρο 23). Η επιμέτρηση των προστίμων εξαρτάται από την διάρκεια και την βαρύτητα των παραμέτρων της κάθε παράβασης παρόλο που έχουν τεθεί ανώτατα όρια προστίμων με τον Κανονισμό.

Η Επιτροπή έχει διακριτική ευχέρεια στον ζήτημα αυτό αν και με την Ανακοίνωση σχετικά με τη Μέθοδο Επιμέτρησης των Προστίμων έχει κάποιου βαθμού προβλεψιμότητα. Η διακριτική αυτή ευχέρεια, ειδικότερα ισχύει για τα ανώτατα όρια

¹²⁷ Βλ. Κουτσούκη, ό.π., σελ. 4, Κινινή, ό.π., σελ. 250, Λιάσκο, ό.π., σελ. 92

¹²⁸ Βλ. Λιάσκο, ό.π., σελ. 92 και Kirchhoff W., ό.π., 1-3-020, Ζιάμου, ό.π., σελ. 152

διάρκειας και ανάλογα με την βαρύτητα των παραβάσεων προβλέπονται ανώτατα όρια προστίμου.

Παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη στην επιμέτρηση προστίμου είναι οι αστάθμητοι παράγοντες αλλά και η διάρκεια, η συμμετοχή της σε καρτέλ και το κέρδος αυτής, η συμμετοχή της σε διερεύνηση υπόθεσης καθώς και το αν είναι υπότροπος.

Η εφαρμογή της χρονικής προτεραιότητας που καθιστά αρμόδια την εθνική αρχή που ανέλαβε πρώτη την υπόθεση να αποφασίσει γι' αυτή οδηγεί στην αποτελεσματική εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου και αποτρέπει τη τυχόν διαφορετική επιβολή προστίμων από διαφορετικές ΕΑΑ.

Στόχος είναι κάθε υπόθεση να εξετάζεται από μια αρχή ούτως ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων.

Από την πλευρά τώρα των καταγγέλλοντων, μπορεί να υπάρχει η λεγόμενη άγρα δικαιοδοσίας, γνωστή και ως “forum shopping” ως προς την επιλογή της ΕΑΑ και κριτήριο αυτής μα είναι η αποτελεσματικότητα των μέσων αποκατάστασης που προβλέπεται από την νομοθεσία του κράτους-μέλους αλλά και η προσέγγιση της αρχής σε παρόμοια παράβαση.

- **Άρθρο 102**

Αντίθετα, κατά το άρθρο 3 παρ. 2 εδ. β, τα κράτη μέλη δεν εμποδίζονται να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν στο έδαφός τους αυστηρότερες εθνικές διατάξεις οι οποίες να απαγορεύουν ή να επιβάλλουν κυρώσεις σε μονομερή συμπεριφορά στην οποία επιδίδονται επιχειρήσεις. Συνεπώς οι αυστηρότερες εθνικές διατάξεις μπορούν να απαγορεύουν η να επιβάλλουν κυρώσεις για καταχρηστική συμπεριφορά έναντι οικονομικά εξαρτημένων επιχειρήσεων¹²⁹. Συνεπώς, βρίσκει εφαρμογή η θεωρία του «διπλού φραγμού».

¹²⁹ Βλ. Λιάσκο, ό.π., σελ. 92

Οι προβληματισμοί που εκτέθηκαν ανωτέρω σε σχέση με το άρθρο 101, ισχύουν κατ' αναλογία και όσον αφορά στις παραβάσεις του άρθρου 102. Στην περίπτωση του άρθρου 102 η ακυρότητα εφαρμόζεται μόνο στην έκταση που η κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης προκύπτει από συμβατικό όρο.

Ευχέρεια για επιβολή “δομικών” μέτρων αποκατάστασης έχει μόνο η Επιτροπή και όχι οι εθνικές αρχές και με αυτό το τρόπο περιορίζεται η λήψη αντίθετων αποφάσεων.

4.7 Κριτική αξιολόγηση Κανονισμού 1/2003

Ο Κανονισμός 1/2003 αποτελεί ένα σταθερό βήμα στην κατεύθυνση της ισχυρότερης και αποδοτικότερης εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού. Η πολύμορφη συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των εθνικών αρχών και των εθνικών δικαστηρίων, θα εξασφαλίσει το νέο σύστημα εφαρμογής την συνεπή εφαρμογή.

Υπό το φως του νέου Κανονισμού και της δημιουργίας του δικτύου συνεργασίας, η εθνική μας νομοθεσία βρίσκεται στα πλαίσια νομοθετικής τροποποίησης προκειμένου να εναρμονιστεί με τις νέες πρόνοιες του Κανονισμού, που θα επιτρέψουν στην ΕΠΑ να εφαρμόζει αποτελεσματικά τους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού.

Αντί επιλόγου ο Κανονισμός 1/2003 και το συνολικό «πακέτο εκσυγχρονισμού» του δικαίου του ανταγωνισμού σηματοδοτεί με θετικό τρόπο τόσο το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και τη εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού.

Αναμφίβολα ο νέος Κανονισμός αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του εκσυγχρονισμού των κανόνων και την διαδικασιών εφαρμογής της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας.

Η διεύρυνση της ευρωπαϊκής οικογένειας κατά το έτος 2004 καθιστούσε αναγκαία την αποκέντρωση προκειμένου να μπορεί να παρασχεθεί πιο αποτελεσματική προστασία στον απλό καταναλωτή.

Από την θέση σε ισχύ του Κανονισμού 1/2003 αλλά και μέχρι σήμερα υπάρχει περίπτωση να διαφανούν στην πράξη οι αδυναμίες του συστήματος κατανομής

αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις αρχές ανταγωνισμού και στα εθνικά δικαστήρια, αναμένεται ότι θα υπάρξουν περιπτώσεις στις οποίες θα διαφανεί ότι η εν λόγω αποκέντρωση θα οδηγήσει σε αποφάσεις που θα συγκρούονται μεταξύ τους σχετικά με την επιβολή των βέλτιστων μέσων αποκατάστασης των στρεβλώσεων ανταγωνισμού συνεπεία παραβάσεων των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης. Ένα δεσμευτικό νομικό πλαίσιο θα μπορούσε να δώσει λύση στο ζήτημα αυτό, εξασφαλίζοντας μια ισορροπημένη καθώς και αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων της Κοινοτικής αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας, όπως αυτή στοχεύεται από τον Κανονισμό, και να διασφαλίσει τη νομική βεβαιότητα των εμπλεκόμενων σε παραβάσεις επιχειρήσεων, αλλά και τρίτων μερών που θίγονται άμεσα ή έμμεσα από τις παραβάσεις αυτές.

Επιπρόσθετα ο Κανονισμός 1/2003 θέσπισε την αρχή των παράλληλων αρμοδιοτήτων της Επιτροπής με αυτή των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού, χωρίς όμως να έχει θέσει δεσμευτικούς κανόνες για το πώς θα γίνει η κατανομή των υποθέσεων μεταξύ τους.

Τα κριτήρια κατανομής της Ανακοίνωσης, , δίνουν κάποιες κατευθύνσεις για την πιθανή κατανομή των υποθέσεων. Ωστόσο, αρκετά ζητήματα παραμένουν άλυτα. Επιβεβαιώνεται ότι η κατανομή υποθέσεων δεν είναι μια διαφανής και προβλέψιμη διαδικασία. Οι καταγγέλλοντες και οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις αποκλείονται από τις συζητήσεις κατανομής, που παραμένουν εσωτερικές στο Δίκτυο. Επίσης, ούτε η Συμβουλευτική Επιτροπή, ούτε η Επιτροπή μπορούν να αναθέτουν την υπόθεση σε μια συγκεκριμένη Εθνική Αρχή Ανταγωνισμού στην περίπτωση συγκρούσεων δικαιοδοσίας.

Είναι μεγάλης σημασίας το γεγονός ότι η ριζική αναδιάρθρωση που επέφερε ο Κανονισμός 1/2003 δεν συνοδεύτηκε και από εναρμόνιση των εθνικών διαδικαστικών κανόνων, των αποδείξεων και των κυρώσεων. Παρόλα αυτά ο Κανονισμός εκκινεί από την αποδοχή ότι τα δικαιώματα υπεράσπισης απολαμβάνουν ισότιμης μεταχείρισης εντός του Δικτύου. Η διευρυμένη συνεργασία εντός του Δικτύου μπορεί να θέσει προβλήματα στην αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των εταιρειών.

Εντός της διαδικασίας της αποκέντρωσης της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού, οι γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου παρέχουν ένα πλαίσιο στην εθνική διαδικαστική αυτονομία, το οποίο αναμένεται, αν και σε περιορισμένο βαθμό, να μετριάσει την ποικιλία των εθνικών διαδικαστικών κανόνων.

Οι γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου εξάλλου συνθέτουν το υπόστρωμα ενός κοινού αποθέματος των κρατών μελών, ενός συνόλου συμμεριζόμενων αξιών που ανευρίσκονται στους εθνικούς νομικούς πολιτισμούς, το σκληρό πυρήνα ενός ευρωπαϊκού συνταγματικού δικαίου, το οποίο τροφοδοτείται από διάφορα ρεύματα σκέψης και από την ίδια την ιστορία των εθνικών κοινωνιών της Γηραιάς Ηπείρου.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ευρωπαϊκός νομικός πολιτισμός διαμορφώνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να συνδυάζει την ενότητα με την ποικιλομορφία. Οι εν λόγω γενικές αρχές θα καθορίσουν την εφαρμογή από τα κράτη μέλη των διαδικαστικών κανόνων τους στο πλαίσιο των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, η αποκέντρωση της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου δύναται παραδόξως να θέσει τις βάσεις για την εμφάνιση ενός *ius commune* στο πεδίο των εθνικών διαδικαστικών κανόνων.

Σύμφωνος όμως της Έκθεσης της Επιτροπής για τα πρώτα πέντε έτη λειτουργίας του Κανονισμού, όντως έχει επιφέρει σημαντική αλλαγή στον τρόπο εφαρμογής της ευρωπαϊκής νομοθεσίας ανταγωνισμού. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία ανταγωνισμού έγινε σε μεγάλο βαθμό το «δίκαιο της χώρας» για όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.¹³⁰ Η συνεργασία της Επιτροπής και των ΕΑΑ στο πλαίσιο του ΕΔΑ εξασφάλισε σε ικανοποιητικό βαθμό την επιλογή της. Στην εν λόγω έκθεση εκτός του ότι έχουν τονιστεί κάποιες πτυχές οι οποίες χρήζουν κάποιας περαιτέρω εκτίμησης, έχει μείνει ανοικτό το ερώτημα για τυχόν τροποποίηση των σημερινών κανόνων ή πρακτικών

¹³⁰ Βλ. σχετικά Γιάννης Β. Αυγερινός, «Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ», Νομική Βιβλιοθήκη σελ.179

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ενίσχυση και η προστασία του ανταγωνισμού, αποτελεί το καλύτερο μέσο για επίτευξη στόχων όπως η ανάπτυξη, η ευημερία των καταναλωτών και η δημιουργία θέσεων εργασίας. Η Nelly Kroes, πρώην Ευρωπαϊά Επίτροπος της Πολιτικής Ανταγωνισμού είχε δηλώσει :«Ο στόχος μας είναι απλός: να προστατεύσουμε τον ανταγωνισμό στην αγορά ως μέσο για την βελτίωση της ευημερίας των καταναλωτών και διασφάλισης της αποτελεσματικής κατανομής των πόρων».¹³¹ Για την πραγματοποίηση των στόχων αυτό απαιτείται το άνοιγμα των αγορών των κρατών-μελών και ειδικότερα χωρών όπως η Κύπρος που αποτελούν σχετικά κλειστές αγορές, με τρόπο που τα αποτελέσματα του ανοίγματος των αγορών να είναι ευεργετικά στην κοινωνία. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω μιας ανταγωνιστικά διαρθρωμένης αγοράς.

Η πολιτική ανταγωνισμού είναι αδιαμφισβήτητα από τις σημαντικότερες πολιτικές στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασικός στόχος της πολιτικής ανταγωνισμού για την πραγματοποίηση και διατήρηση μιας ενιαίας αγοράς είναι να παρεμποδίζει τη διατάραξη της ενότητας της αγοράς από δραστηριότητες ιδιωτικών ή δημόσιων παραγόντων που επιδιώκουν να ευνοήσουν ορισμένους φορείς και να διατηρήσουν ή και να επαναφέρουν την περίφραξη των αγορών.

Η πολιτική ανταγωνισμού, όπως έχει επισημανθεί αποτελεί για την εσωτερική αγορά ζωτικό στοιχείο. Σκοπός είναι να παρέχει εξασφάλιση σε όλους τους Ευρωπαίους πολίτες σε προϊόντα και υπηρεσίες με χαμηλότερο κόστος και καλύτερη ποιότητα. Στο επίκεντρο των τομέων της πολιτικής ανταγωνισμού βρίσκονται η αντιμετώπιση των συμπράξεων (καρτέλ) και των άλλων ανταγωνιστικών πρακτικών, η αποτροπή της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματος αυτής ή σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρώπης, ο διεξοδικός έλεγχος των οικονομικών συγκεντρώσεων και ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων, δηλαδή των άμεσων και

¹³¹ Ομιλία/05/512 της 15/09/2005. Διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο : <http://europa.eu>

έμμεσων ενισχύσεων που ενδεχομένων μπορεί να προκαλέσουν στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό.

Το Δίκαιο του ανταγωνισμού ως μέρος του οικονομικού δικαίου, λόγω της φύσης του και των συνεχόμενων μεταβολών και εξελίξεων του τομέα αυτού θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευελιξία δράσης και να προσαρμόζεται στις κατά καιρόν τρέχουσες εξελίξεις. Η πολιτική ανταγωνισμού δεν έχει στατικό και άκαμπτο χαρακτήρα αλλά αντιθέτως λαμβάνει υπόψη τη μεταβαλλόμενη οικονομική πραγματικότητα. Σημαντική σε αυτή την περίπτωση είναι η δράση της Επιτροπής Ανταγωνισμού που θα πρέπει να παρέχει τα εχέγγυα για εφαρμογή του Δικαίου του Ανταγωνισμού και της Πολιτικής Ανταγωνισμού προσαρμόζοντας τις κινήσεις της και τη δράση της στις μεταβαλλόμενες συνθήκες του περιβάλλοντος.

Το έργο που έχει πλέον να επιτελέσει η ΕΠΑ, δεδομένης και της τρέχουσας οικονομικής κατάστασης είναι επιφορτισμένο με ιδιαίτερες απαιτήσεις, εκ του γεγονότος κυρίως ότι βρίσκεται αντιμέτωπη με μια εξαιρετικά σοβαρή χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση. Η ΕΠΑ, ως θεσμικά κατοχυρωμένο όργανο, το οποίο έχει την αρμοδιότητα για τη διατήρηση του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού σε όλους του τομείς δράσης της οικονομίας, και με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο, αλλά και προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, οι στόχοι της για τα πιο πάνω έχουν πλέον λόγω της οικονομικής κρίσης ιδιαίτερο χαρακτήρα. Η πολιτική ανταγωνισμού σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπως η σημερινή, δύναται να αποτελέσει τροχοπέδη της ανάκαμψης της οικονομίας.¹³²

Στο έργο που έχει να επιτελέσει η ΕΠΑ, μπορεί μέσω του ΕΔΑ να βοηθηθεί από τις υπόλοιπες Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού αλλά και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια συνεργασίας τους. Οι ευέλικτοι και ρεαλιστικοί κανονισμοί που εισήγαγε ο Κανονισμός 1/2003 φαίνεται να λειτουργούν ομαλά και επιτυχώς στο πλαίσιο του Δικτύου. Μέσω του φόρουμ αυτού, που μέχρι τώρα φαίνεται να είναι επιτυχές μπορούν να γίνονται συζητήσεις γενικών θεμάτων πολιτικής, επηρεασμός προς συνεργασίες και ένωση με αυτό τον τρόπο των ΕΑΑ σε ευρωπαϊκό επίπεδο σε πνεύμα ανταλλαγής κοινών αξιών και αρχών. Απαραίτητη φαίνεται να είναι εντός του

¹³²¹³² Γιάννης Β. Αυγερινός «Εισαγωγή στο δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ», σελ.24

πλαίσιου αυτού και η συνεργασία, εκτός από τον ανταγωνισμό. Η τάση για συνεργασία είναι το ίδιο αναπόφευκτη και συνυφασμένη με την ανθρώπινη φύση όσο και η τάση για ανταγωνισμό.¹³³

Εν κατακλείδι, είναι σημαντικό ωστόσο να επισημανθεί ότι έχει διαφανεί και είναι βέβαιο ότι τόσο οι γενικότερες πολιτικές της Ένωσης στον τομέα του ανταγωνισμού θα εξακολουθήσουν να διαδραματίζουν και στο μέλλον σημαντικότερο ρόλο στους γενικότερους στόχους που έχει θέσει η Ευρώπη προς την επίτευξη οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των Μελών της. Η πρακτική εφαρμογή του Δικαίου του Ανταγωνισμού θα πρέπει όμως να ενδιαφέρεται λιγότερο για τα θεωρητικά, αφηρημένα και μη εφικτά αποτελέσματα που μπορεί ρεαλιστικά να επιτύχει μόνο η ελεύθερη και ανόθευτη λειτουργία των αγορών.¹³⁴

¹³³ Alfie Kohn, «No contest, The case against Competition, Why we loose in our race to win», Chapt. 2, "Is competition inevitable? The "human nature" myth", pp.18

¹³⁴ Π. Αγησιλάου, Δ. Καλλή, Κ.-Κ. Κλεάνθους «Η πολιτική Ανταγωνισμού στην Κύπρο»,σελ.49

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς πηγές:

-
- Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 139/2004 του Συμβουλίου, της 20ής Ιανουαρίου 2004, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 024 της 29/01/2004 σ. 0001 – 0022*
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 001 της 04/01/2003 σ. 0001 - 0025*
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1998/2006 της Επιτροπής της 15^{ης} Δεκεμβρίου 2006 για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 379 της 28.12.2006, σελ. 5 έως 10*
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 659/1999 του Συμβουλίου, της 22^{ας} Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της συνθήκης ΕΚ (ισχύον άρθρο 108 της ΣΛΕΕ), *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L83/1-9*
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 794/2004 της Επιτροπής, της 21^{ης} Απριλίου 2004, σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/1999 του Συμβουλίου για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της συνθήκης ΕΚ, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 140 της 30/04/2004 σ. 0001 – 0134, άρθρο 2-3*
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1535/2007 της Επιτροπής της 20ής Δεκεμβρίου 2007 για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας («*de minimis*») στον τομέα της παραγωγής γεωργικών προϊόντων, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 337/35-L 337/41*

- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2005, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L277/1-277/40
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1857/2006 της Επιτροπής της 15ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης στις κρατικές ενισχύσεις προς μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παραγωγής γεωργικών προϊόντων και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 70/2001, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, L 358/3- L 358/21
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 994/98 του Συμβουλίου της 7ης Μαΐου 1998 για την εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε ορισμένες κατηγορίες οριζόντιων κρατικών ενισχύσεων *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 142 της 14/05/1998 σ. 0001 - 0004*
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2369/2002 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2002, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2792/1999 για καθορισμό των λεπτομερών κανόνων και ρυθμίσεων σχετικά με την κοινοτική διαρθρωτική βοήθεια στον τομέα της αλιείας (*ΕΕ L 358 της 31.12.2002, σ. 49*).
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 70/2001 της Επιτροπής, της 12ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης ΕΚ στις κρατικές ενισχύσεις προς μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 010 της 13/01/2001 σ. 0033 - 0042*
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1628/2006 της Επιτροπής της 24^{ης} Οκτωβρίου 2006 για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της Συνθήκης στις εθνικές επενδυτικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 302 της 1/11/2006 σ. 0029-0040*

- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου της 17^{ης} Μαΐου 1999 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 160 της 26/6/1999 σ. 0080-0102*
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2204/2002 της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2002 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 στις κρατικές ενισχύσεις για την απασχόληση, *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αριθ. L337 της 13/12/2002 σ. 0003-0014*

Ελληνική:

-
- Αλεξανδρίδου Ελίζα, «Αθέμιτος ανταγωνισμός και προστασία του καταναλωτή», εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1992
- Βέττας Νίκος – Κατσουλάκος Γιάννης, «Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική: τα οικονομικά των ρυθμιστικών παρεμβάσεων σε αγορές με μονοπωλιακή δύναμη», Εκδόσεις Τυπωθήτω Γ. Δάρδανος, 1^η έκδοση, 2004
- Γεωργακόπουλος Λεωνίδας, «Η έννομη τάξη του ανταγωνισμού: αναζήτηση και αξιολόγηση του ελληνικού συστήματος», σε συλλογικό έργο Α. Αργυριάδη, F.K. Beier, Α. Γεωργακόπουλου, G. Shricke, N. Ρόκα, Μ. Μηνούδη, Δ. Οικονομίδη, Ελ. Αλεξανδρίδου, Ι. Σχινά, Α. Σινανιώτη «Η εξέλιξη του δικαίου του ανταγωνισμού», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988
- Δρυλλεράκης Ι., Ο νέος νόμος για τον Ελεύθερο Ανταγωνισμό, Συνοπτική Παρουσίαση των βασικών αλλαγών, ΔΦορολΝ 2011, σελ. 740επ.
- Ζευγώλης Ν., Το Καρτέλ στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού, Εθνική- Κοινοτική Έννομη Τάξη, 2008

- Ζημιανίτης Δ., Ποινικές Εκφάνσεις Ελεύθερου Ανταγωνισμού, σε Σύγχρονα Προβλήματα και θέσεις της Νομολογίας στις Νέες Μορφές Συμβάσεων στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού και της Προστασίας του Καταναλωτή, 2010, σελ. 171επ.
- Ζιάμου Θ., Ο Κανονισμός 1/2003, σε Σύγχρονα Προβλήματα και θέσεις της Νομολογίας στις Νέες Μορφές Συμβάσεων στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού και της Προστασίας του Καταναλωτή, σελ. 135επ.
- Ηλιόπουλος Κωνσταντίνος, «Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού στην Ελλάδα (1981-2005)», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή 2006
- Κακουρης Κ., Υπάρχει δικονομική «αυτονομία» των κρατών μελών;, ΝοΒ 1998, σελ. 3επ.
- Καλαφάτης Α-Τζάκας Π., Το ελληνικό πρόγραμμα επιείκειας υπό το πρίσμα της προσφάτως θεσπίσθείσας κοινοτικής ανακοίνωσης και της Αμερικάνικης Πρακτικής, ΔΕΕ2/2007, σελ. 165
- Καλαβρός Γρηγόριος- Ευάγγελος, «Το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο του ανταγωνισμού», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003
- Κανελλόπουλος Παναγιώτης, «Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 2003
- Καρύδης Γεώργιος, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2004
- Κινινή Εφ., Η ενίσχυση των ερευνητικών εξουσιών της Επιτροπής με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθμ. 1/2003 και τα δικαιώματα υπεράσπισης των επιχειρήσεων, ΔΕΕ7/2004, σελ. 734επ.
- Κοσμίδης Ν., Ζητήματα εκ της ανταλλαγής πληροφοριών εντός του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού, σε Η μεταρρύθμιση του ευρωπαϊκού και ελληνικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού (Κόκκορης Ι/Λιανός Ι.), 2008, σελ. 57επ.

- Κοτσίρης Λάμπρος, «Δίκαιο ανταγωνισμού» (Αθέμιτου και Ελεύθερου), έκδοση Τρίτη, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2000
- Κοτσίρης Λάμπρος, «Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο Ι: εισαγωγή στην Κοινοτική έννομη τάξη, δίκαιο ανταγωνισμού, δίκαιο βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003
- Κοσμίδης Ν., Ζητήματα εκ της ανταλλαγής πληροφοριών εντός του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ανταγωνισμού, σε Η μεταρρύθμιση του ευρωπαϊκού και ελληνικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού (Κόκκορης Ι/Λιανός Ι.), 2008, σελ. 57επ.
- Κουτσούκης Δημήτριος, «Η εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣΕΚ από την Επιτροπή, τις Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού και τα Δικαστήρια», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005
- Λεμπέση-Ανδρέου Ι., Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού (άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης ΕΚ), σε Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, Νεότερες Εξελίξεις (Επιμ. Νάσκου-Περράκη), ΚΔΕΟΔ, 2005, σελ. 69επ.
- Λιάσκος Ευ., Το Νέο Σύστημα Εφαρμογής του Κοινοτικού Δικαίου Ανταγωνισμού, Ο κανονισμός 1/2003/ΕΚ, 2008
- Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ., (επιμ.), *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Θεσμικές, Πολιτικές και Οικονομικές Πτυχές*, Εκδόσεις Θεμέλιο, 1999
- Μαρίνος Μ.-Θ., Το βάρος αποδείξεως στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού (άρθρο 2 Καν. 1/2003)- Μερικές επιδράσεις στο ελληνικό δίκαιο, ΧρΙΔ Στ/2006, σελ. 481επ.
- Μαστρομανώλης Μ., Μέσα αποκατάστασης Στρεβλώσεων του Ανταγωνισμού από παραβάσεις των άρθρων 81 και 82 στα πλαίσια παράλληλων διαδικασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ΕΕμπΔ 2007, σελ. 764επ.

- Μερτικοπούλου Β., Πολιτική επιείκειας: Η κοινοτική ανακοίνωση του 2006, το Πρότυπο Πρόγραμμα Επιείκειας του Ε.Δ.Α. και το Πρόγραμμα Επιείκειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού, ΕυρΠολΔ 3/2007, σελ. 882
- Μικρουλέα Α., «Επικουρικότητα» της Κοινοτικής Δράσης: το Παράδειγμα του Ανταγωνισμού, 16ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικολόγων, «Κοινοτικό Δίκαιο & Εμπορικό Δίκαιο» (2007) σελ. 219
- Μούσης Νίκος, «Ευρωπαϊκή Ένωση – δίκαιο, οικονομία, πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήση 2005
- Ντουβέλης – Πατσιόγιαννης Βασίλειος., *Πολιτική Οικονομία και Δημόσια Οικονομική*, Εκδόσεις Μπόνια, Αθήνα 2010
- Σκουρής Βασίλειος, «Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα», Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003
- Σουφλερός Ηλ., Ο κανονισμός 1/2003 και η βάσει αυτού αποκεντρωμένη εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ- Επιπτώσεις στο Ελληνικό Δίκαιο Ανταγωνισμού, σε Η μεταρρύθμιση του ευρωπαϊκού και ελληνικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού (Κόκκορης Ι/Λιανός Ι.), 2008, σελ.29επ.
- Στάγκος Π./Σαχπεκίδου Ε., Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2000
- Σύνταγμα της Ελλάδας, 1975-2008, *Η' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων*, Εκδόσεις Πελεκάνος
- Τζουγανάτος Δημήτρης, «Ολιγοπώλιο και Συλλογική Δεσπόζουσα θέση στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού», Νομική Βιβλιοθήκη 2004
- Τριανταφυλλάκης Γεώργιος (επιμ.), «Ελεύθερος Ανταγωνισμός: πρακτική – νομολογία εθνική και ευρωπαϊκή, ν. 703/77 (όπως ισχύει με το ν. 3373/2005), ΣΕΚ άρθρα 81-89, Καν (ΕΚ) 139/2004, νομολογία, σχόλια, βιβλιογραφία κατ’

άρθρο», συνεργασία Μαρία Δερεδάκη, Ιωάννης Κόκκορης, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2005

- Χατζηγάγιος Γ. Θ., *Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις : θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 § 1 (πρώην 92 § 1) της Συνθήκης ΕΚ*, Εκδόσεις Ius, Θεσσαλονίκη, 2004
- Χριστιανός Β., *Ευρωπαϊκή Κοινότητα και Δικονομική Εναρμόνιση*, ΝοΒ 2006, σελ. 1675

Ξενόγλωσση:

- Arestis P., Sawyer M., *Alternative Perspectives on Economic Policies in the European Union*, Palgrave Macmillan, 1st Edition, 2006
- Cini M., and McGowan L., *Competition Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, 1998
- Craig P. P., De Búrca G., *EU Law, Texts, Cases and Materials*, Oxford University Press, 4th Edition, 2008
- Davies G., *European Union, Internal Market Law*, Cavendish Publishing, 2nd Edition, 2003
- Decker C., *Economics and the Enforcement of European Competition Law*, Edward Elgar, 2009
- Garzon I., *Reforming the Commune Agricultural Policy, History of a Paradigm Change*, Palgrave Macmillan, 2006
- Hilty M. R., Henning-Bodewig F., *Law Against Unfair Competition. Towards a New Paradigm in Europe?*, Springer-Verlag, Berlin – Heidelberg, 2007

- Korah V., *An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice*, 8th Edition, Hart Publishing, 2004
- McGiffen P. S., *The European Union. A Critical Guide*, Pluto Press, 2nd Edition, 2005
- Russo F., Schinkel M. P., Gunster A., and Carree M., *European Commission Decisions and on Competition, Economic Perspectives on Landmark Antitrust and Merger Cases*, Cambridge University Press, 2010
- Steiner J., Woods L., Twigg-Flesner C., *EU Law*, Oxford University Press, 9th Edition, 2006
- Vives X., *Competition Policy in the EU. Fifty Years on from the Treaty of Rome*, Oxford University Press, 1st Edition, 2009
- Wallace H., Wallace W., Pollack M., *Policy-Making in the European Union*, Oxford University Press, 5th Ed, 2005

Διαδικτυακές πηγές:

- <http://www.competition.gov.cy>
- www.epant.gr
- <http://ec.europa.eu/competition>
- <http://eur-lex.europa.eu/el/index.htm>
- <http://www.westlaw.co.uk>
- http://europa.eu/index_el.htm (Επίσημος δικτυακός τόπος της ΕΕ)
- http://ec.europa.eu/index_en.htm (Ευρωπαϊκή Επιτροπή)

- http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/court-justice/index_en.htm
(Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
- http://ec.europa.eu/competition/index_en.html (Πολιτική Ανταγωνισμού)
- http://europa.eu/pol/agr/index_en.htm (Κοινή Γεωργική Πολιτική)
- http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html
(Κρατικές Ενισχύσεις)
- <http://www.elga.gr> (Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων)
- <http://moke.cieel.gr/index.jsp?lbLang=> (Μονάδα Κρατικών Ενισχύσεων)